

ESTUDIS

36

SITUACIÓ LABORAL DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA A CATALUNYA

Treballadores de la llar estrangeres

SITUACIÓ LABORAL DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA A CATALUNYA

Informe 2017

Treballadors de la llar estrangeres

Daniel Garrell Ballester
Carles Bertran Bruguera

Desembre 2017

Centre d'Estudis i Recerca Sindical
Via Laietana, 16, 5a planta
08003 Barcelona

Centre d'Informació per a Treballadors Estrangers
Via Laietana, 16, 1a planta
08003 Barcelona

Disseny i maquetació: Service Point
Imprimeix: Service Point

ÍNDEX

Presentació	5
1. La població estrangera a Catalunya	7
1.1 Població estrangera empadronada	7
1.2 Població estrangera amb permís de residència a Catalunya	12
2. La població estrangera en el mercat de treball	17
2.1 La població estrangera en edat de treballar	17
2.2 L'activitat de la població estrangera	20
2.3 L'ocupació de la població estrangera	27
2.4 L'atur de la població estrangera	32
2.5 La irregularitat laboral	37
3. El treball de les dones estrangeres	41
4. Les treballadores de la llar estrangeres	49
5. Conclusions generals de les dades quantitatives	57
6. L'anàlisi qualitatiu. L'opinió de les persones expertes	59
7. Conclusions de l'anàlisi qualitatiu	69
8. Propostes	71

PRESENTACIÓ

Presentem l'informe de l'any 2017 sobre la situació laboral de la població estrangera a Catalunya, que fa referència a les dades sobre la presència d'estrangers a Catalunya i la seva situació en el nostre mercat de treball durant l'any 2016.

L'informe d'aquest any presenta diferències importants respecte als informes anteriors. Aquestes diferències responen a un canvi en l'objectiu de l'informe que es tradueix en una estructura i un contingut diferents.

L'informe incorpora una part de tipus monogràfic centrada en la situació de les dones estrangeres que s'ocupen com a treballadores de la llar. El motiu d'aquest enfocament temàtic és el de posar l'estudi al servei del sindicat, que durant aquest període té com a línia de treball prioritària la millora de les condicions laborals d'aquest col·lectiu.

Amb aquest objectiu s'ha reduït la part d'anàlisi general sobre la situació de la població estrangera i s'ha dedicat més espai a l'anàlisi de dades de l'Enquesta de Població Activa que poden aportar informació sobre les característiques de perfil i les condicions de treball de les dones estrangeres treballadores de la llar.

Una altra novetat especialment important, conseqüència d'aquest enfocament temàtic, és la incorporació d'una part qualitativa a partir de l'anàlisi dels resultats d'un grup de discussió de persones expertes en el fenomen del treball de la llar i en concret en la situació de les treballadores estrangeres que s'hi dediquen. L'ús d'aquesta tècnica ens permet d'obtenir un coneixement més aprofundit del fenomen del que ens proporcionen les dades estadístiques disponibles, les quals són clarament insuficients, tot i les limitacions òbvies per generalitzar alguns aspectes de les conclusions.

Com a resultat de la recerca, es presenten un seguit de propostes orientades a millorar les condicions laborals en el sector de la llar i especialment a la millora de la situació de les treballadores estrangeres del sector.

I finalment hem de destacar que, ateses les característiques concretes de l'informe d'aquest any, l'estudi és el resultat de la col·laboració entre el Centre d'Estudis i Recerca Sindicals i el Centre d'Informació per a Treballadors Estrangers.

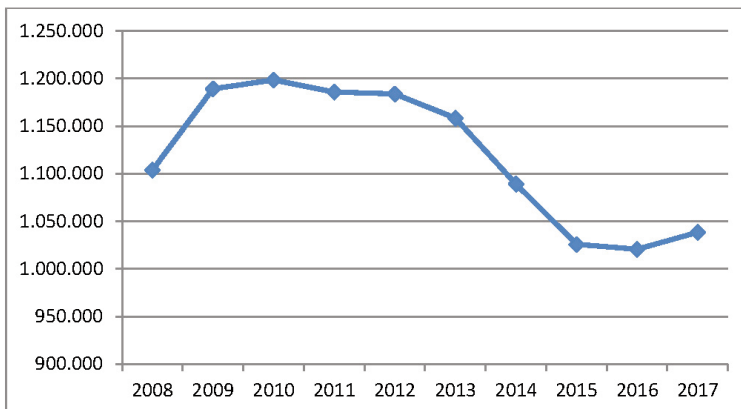
1. LA POBLACIÓ ESTRANGERA A CATALUNYA

1.1. La població estrangera empadronada

En aquest primer punt tractarem la presència d'estrangers a Catalunya a partir de les dades del Padró Continu d'Habitants. Les dades del Padró són les que s'aproximen més a la presència real de població estrangera, atès que s'hi poden inscriure els estrangers independentment de si tenen autorització de residència o no i, per tant, en un principi poden incloure, si més no una part, de la població estrangera en situació irregular. En aquest informe hem utilitzat les darreres dades disponibles que són de l'1 de gener del 2017, que són encara, en el moment de la seva utilització per a aquest informe, provisionals. Es tracta de dades que l'INE ofereix com a avançament i que, de fet, ens informen del nombre d'empadronats en finalitzar l'any 2016, que era de 1.038.455.

Com podem veure en els gràfics 1.1 i 1.2, l'augment continuat d'empadronats estrangers s'atura a principis del 2010 (creixement inferior a l'1 %). L'1 de gener del 2011 aquest estancament es converteix ja en creixement negatiu, la qual cosa significa la primera reducció d'estrangers empadronats de la història recent. Aquesta pèrdua de població estrangera continua durant els 5 anys següents, fins que a 1 de gener de 2017 torna a haver-hi un augment respecte l'any anterior.

Gràfic 1.1. Empadronats de nacionalitat estrangera a Catalunya.
1 de gener de cada any

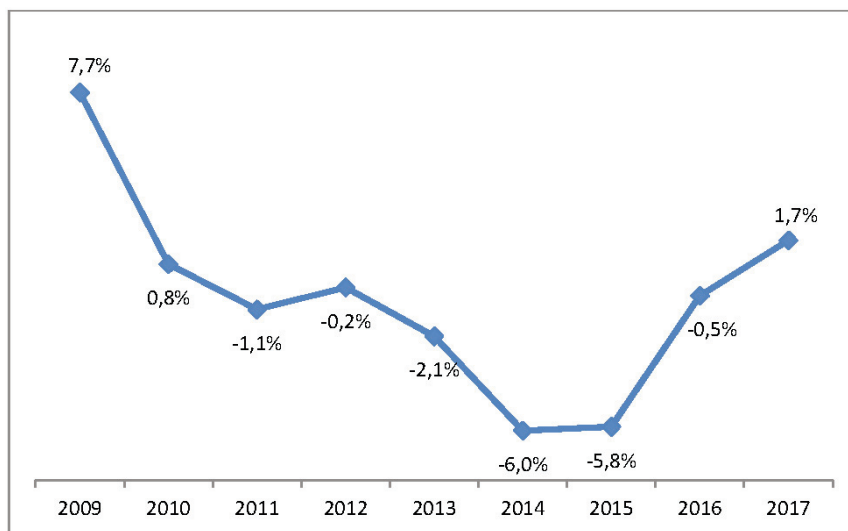

*Les dades del 2017 són una estimació provisional.

Font: elaboració pròpia. Dades del *Instituto Nacional de Estadística* (INE), Padró Continu d'Habitants

El Gràfic 1.2 ens mostra com el 2011 presenta la primera pèrdua d'empadronats que, tot i la puntual recuperació del 2012, continua fins el gener del 2016. Com dèiem doncs, no és fins el 2017, nou anys després de l'inici de la crisi econòmica, que torna a produir-se un increment de la població estrangera empadronada.

Gràfic 1.2. Variació interanual d'empadronats de nacionalitat estrangera a Catalunya. 1 de gener de cada any

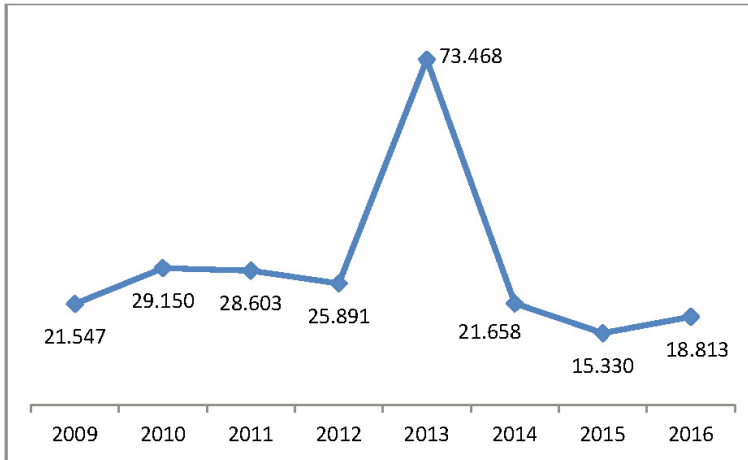

*Les dades del 2017 són una estimació provisional.

Font: elaboració pròpia. Dades del *Instituto Nacional de Estadística* (INE), Padró Continu d'Habitants

Aquest canvi de tendència de les xifres de població estrangera coincideix amb un increment de les nacionalitzacions, després de dos anys de la seva disminució. Cal recordar però que la important reducció de nacionalitzacions que es va produir l'any 2014 s'explica, en bona part, pel molt fort increment de les concessions de nacionalitat durant l'any 2013, a causa de l'acumulació administrativa de nacionalitzacions que s'haurien d'haver concedit els dos anys anteriors.

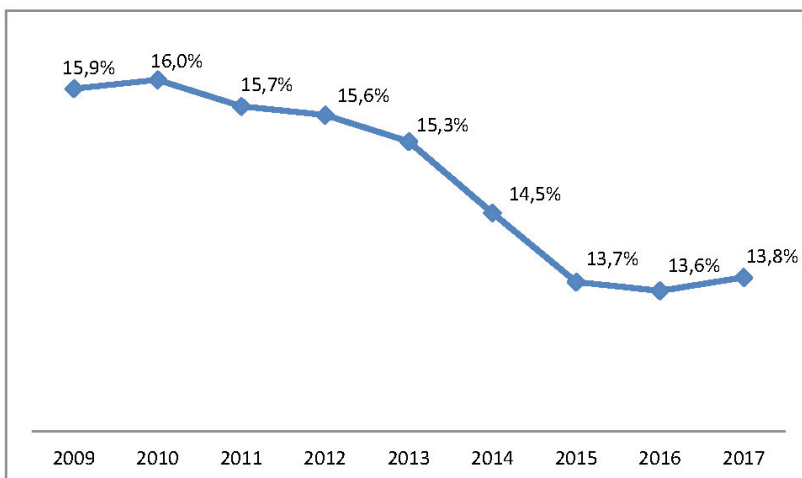
Gràfic 1.3. Concessions anuals de nacionalitzacions a Catalunya

Font: Observatorio Permanente de la Inmigración. Secretaría General de Inmigración y Emigración

D'altra banda, tal com ens mostra el Gràfic 1.4, el pes de la població estrangera empadronada a Catalunya es veu afectat per aquest augment d'empadronats estrangers. El percentatge d'estrangers, que havia anat minvant de manera continuada fins el 2016, torna a créixer, tot i que només ho fa en dues dècimes.

Gràfic 1.4. Pes dels empadronats de nacionalitat estrangera sobre el total dels empadronats. Catalunya, 1 de gener de cada any

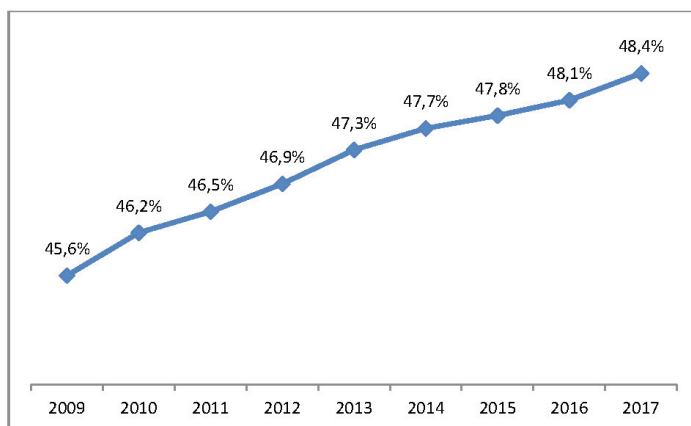

*Les dades del 2017 són una estimació provisional.

Font: elaboració pròpia. Dades del *Instituto Nacional de Estadística* (INE), Padró Continu d'Habitants

Si analitzem la distribució d'empadronats estrangers a Catalunya per sexes, reflectida al Gràfic 1.5, al llarg dels darrers vuit anys el percentatge de dones ha augmentat en 2,8 punts percentuals, i ho ha fet de forma ininterrompuda. Malgrat aquesta tendència a l'alça en la proporció de dones dins del col·lectiu immigrant, no cal oblidar que la seva presència en el total de població estrangera empadronada encara és inferior a la dels homes.

Gràfic 1.5. Evolució de la proporció de dones estrangeres empadronades sobre el total d'empadronats estrangers a Catalunya. 1 de gener de cada any

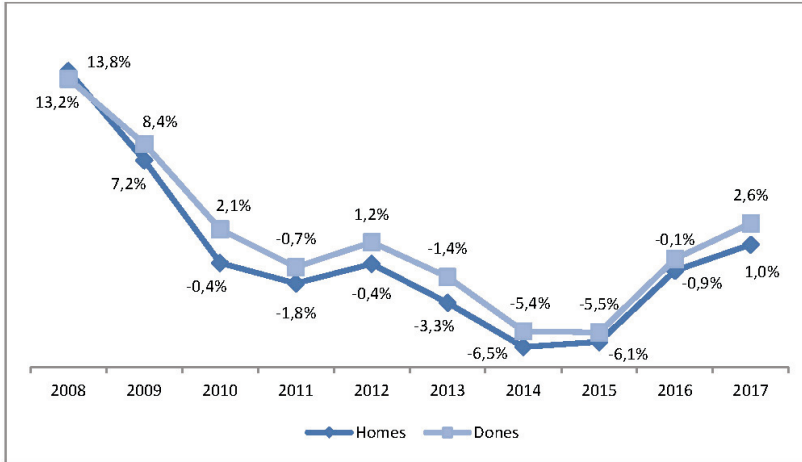

*Les dades del 2017 són una estimació provisional.

Font: elaboració pròpia. Dades del *Instituto Nacional de Estadística* (INE), Padró Continu d'Habitants

El gràfic següent ens mostra per què està creixent el pes de les dones, especialment en aquests darrers anys. Aquest creixement és fruit de tres factors que es poden observar al gràfic. El primer que observem és que des del 2009 l'increment de dones empadronades és superior a l'increment d'homes. El segon que cal destacar és que els homes inicien la reducció d'efectius un any abans que ho facin les dones. Finalment, i més important, la reducció d'efectius masculins durant els darrers anys és sempre superior a la de les dones. A tot això cal afegir que l'increment d'efectius a 1 de gener de 2017 és més del doble en el cas de les dones.

**Gràfic 1.6. Variació relativa de la població estrangera empadronada.
Catalunya, 1 de gener de cada any**

*Les dades del 2017 són una estimació provisional.

Font: elaboració pròpia. Dades del *Instituto Nacional de Estadística* (INE), Padró Continu d'Habitants

Tal com ja hem vist a l'inici del capítol, entre principis del 2016 i principis del 2017 hi ha hagut un increment de població estrangera empadronada. Si analitzem aquest increment per trams d'edat, observem que ha estat més important en els dos trams de més edat i que, en canvi, el tram infantil es redueix.

**Taula 1.1. Variació interanual d'empadronats estrangers per grups d'edat.
1 de gener de cada any***

	2016	2017	Variació	%
0-15 anys	172.314	171.061	-1.253	-0,7 %
16-44 anys	616.619	623.438	6.819	1,1 %
45-64 anys	195.027	204.896	9.869	5,1 %
65 anys i més	36.671	39.060	2.389	6,5 %
Total	1.020.631	1.038.455	17.824	1,7 %

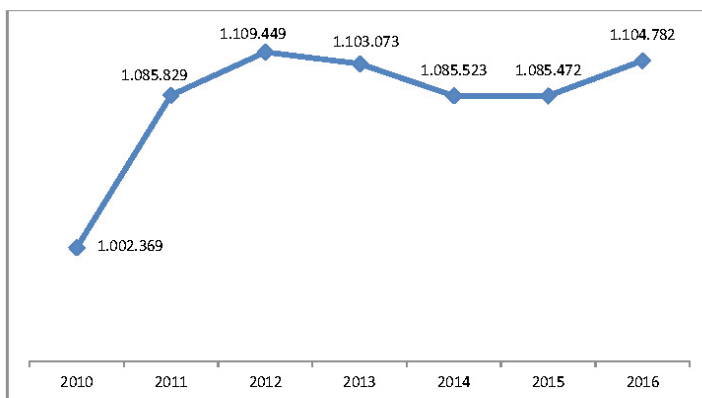
*Les dades del 2017 són una estimació provisional.

Font: elaboració pròpia. Dades del *Instituto Nacional de Estadística* (INE), Padró Continu d'Habitants

1.2. La població estrangera amb permís de residència

Un cop acabat l'any 2016, el nombre d'estrangers amb certificat de registre o targeta de residència en vigor a Catalunya és de 1.104.782 persones, cosa que significa un increment de 19.310 residents estrangers en relació amb l'any 2015. Això comporta el primer increment de població amb autorització de residència després de dos anys de pèrdua de residents entre el 2014 i el 2015.

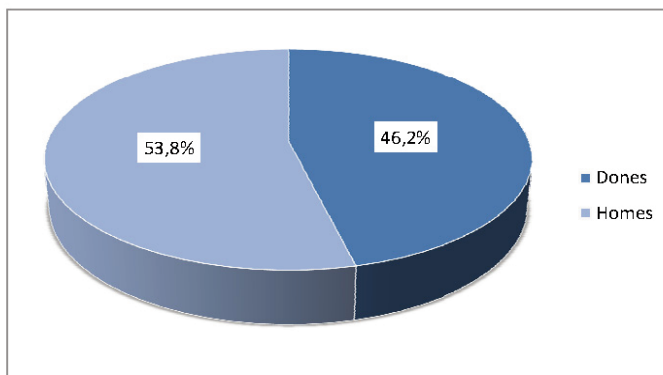
Gràfic 1.7. Residents estrangers a Catalunya (31 de desembre de cada any)

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Observatorio Permanente de la Inmigración de la Secretaría General de Inmigración y Emigración

Tal com ja hem vist a l'inici del capítol, entre principis del 2016 i principis del 2017 hi ha hagut un increment de població estrangera empadronada. Si analitzem aquest increment per trams d'edat, observem que ha estat més important en els dos trams de més edat i que, en canvi, el tram infantil es redueix.

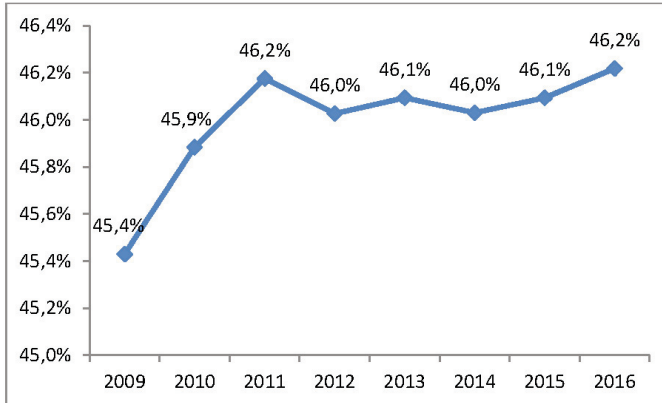
Gràfic 1.8. Residents per sexes a Catalunya. 31 de desembre de 2016

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Observatorio Permanente de la Inmigración de la Secretaría General de Inmigración y Emigración

Aquesta diferència de més de set punts a favor dels homes ha variat poques dècimes en els darrers anys, tal com ens mostra el Gràfic 1.9.

Gràfic 1.9. Evolució de la proporció de dones estrangeres residents sobre el total de residents estrangers a Catalunya

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Observatorio Permanente de la Inmigración de la Secretaría General de Inmigración y Emigración

La Taula 1.2 ens presenta la distribució dels residents estrangers a Catalunya per grans zones geogràfiques d'origen. Com podem observar, el col·lectiu majoritari és el comunitari que, a més, ha incrementat fortament la seva presència en un 28,7 % respecte l'any anterior, mentre la resta de col·lectius disminueixen. Destaca també la forta reducció de la població resident d'origen llatinoamericà, reducció que s'està produint des del 2010 com a conseqüència de la crisi, però també com a conseqüència de la nacionalització de població que en els anys pre-crisi havia generat el dret a sol·licitar-la.

Taula 1.2. Estrangers amb autorització de residència. 31 de desembre del 2016

	Residents	% Variació interanual
UE	518.920	28,7 %
Resta Europa	34.836	-22,8 %
Àfrica	273.473	-7,1 %
Amèrica Nord	3.265	-34,5 %
Amèrica Llatina	130.695	-31,9 %
Àsia	143.071	-1,5 %
Oceania	298	-45,1 %
No consta	224	-16,1 %
Total	1.104.782	1,8 %

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Observatorio Permanente de la Inmigración de la Secretaría General de Inmigración y Emigración

La taula 1.3 també recull les dades per règim de residència. Com podem veure, la població amb autorització de residència de règim comunitari creix i augmenta el seu pes en el total de la població resident. El percentatge d'autoritzacions de règim comunitari s'acosta al percentatge d'autoritzacions de règim general.

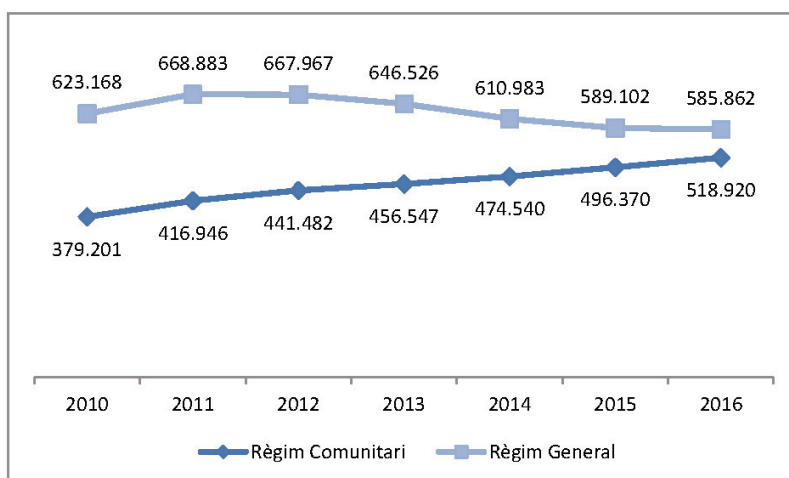
Taula 1.3. Residents estrangers segons règims. Catalunya, 31 de desembre 2016

	Residents	Percentatge sobre el total	Taxa creixement interanual*
Règim Comunitari	518.920	47,0 %	4,5 %
Règim General	585.862	53,0 %	-0,5 %
Total	1.104.782	100,0 %	1,8 %

Font: elaboració pròpia. Dades del *Anuario Estadístico de Inmigración de la Secretaría General de Inmigración y Emigración*

El Gràfic 1.10 ens mostra l'evolució d'ambdós règims. Hi podem observar com l'increment continuat del col·lectiu de règim comunitari contrasta amb la reducció, també sostinguda, del col·lectiu de règim general, provocada per la reducció de nous estrangers, fins arribar a la pèrdua de població estrangera, durant el període de crisi.

Gràfic 1.10. Evolució del nombre de residents estrangers a Catalunya segons el règim de residència

Font: elaboració pròpia. Dades del *Anuario Estadístico de Inmigración de la Secretaría General de Inmigración y Emigración*

Resum del capítol

A l'inici del 2017, s'atura la tendència a la reducció d'estrangers empadronats iniciada el 2011, i es produeix el primer creixement interanual en set anys, que coincideix amb un increment de les nacionalitzacions. El percentatge de dones estrangeres empadronades augmenta i s'acosta al 49 %, perquè l'increment de les dones és més del doble del dels homes. L'increment afecta als grups de més edat, a partir dels 45 anys

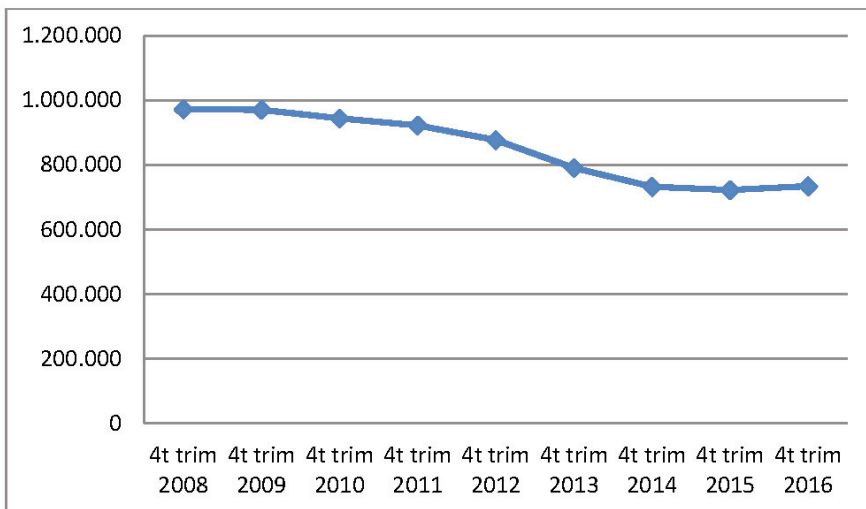
Com en el cas del padró, la població estrangera amb autorització de residència també augmenta en termes interanuals, després d'uns anys de reducció. Un increment que es deu només als col·lectius comunitaris atès que la població extracomunitària continua reduint-se. També s'incrementa el pes de les dones residents.

2. LA POBLACIÓ ESTRANGERA EN EL MERCAT DE TREBALL

2.1. La població en edat de treballar

Una de les característiques del període de crisi pel que fa a la població estrangera és la pèrdua de població. El següent gràfic ens mostra l'evolució de la població potencialment activa estrangera a Catalunya entre el 2008 i el 2016. A partir del 2009, s'inicia una reducció de la població estrangera en edat de treballar, coincidint amb el període de màxima pèrdua de llocs de treball. Aquesta tendència s'accelera, i en el 2013 es produeix la pèrdua més important de tot el període. No és fins a finals del 2016 que es produeix un increment interanual. En concret el 4t trimestre de 2016 el nombre d'estrangers en edat de treballar a Catalunya és de 733.972, 11.721 més que l'any anterior, un creixement de l'1,6 % en termes relatius.

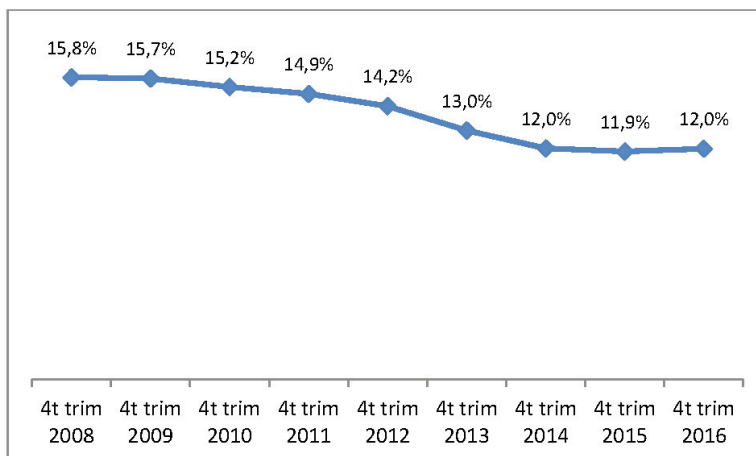
Gràfic 2.1. Evolució de la població estrangera de 16 i més anys a Catalunya (milers)

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

D'altra banda, el Gràfic 2.2 mostra com, arran d'aquesta disminució de població estrangera en edat de treballar, el pes dels estrangers en el total de la població potencialment activa tendeix a reduir-se, i a finals del 2013 se situa en 2,8 punts per sota del percentatge del 2008.

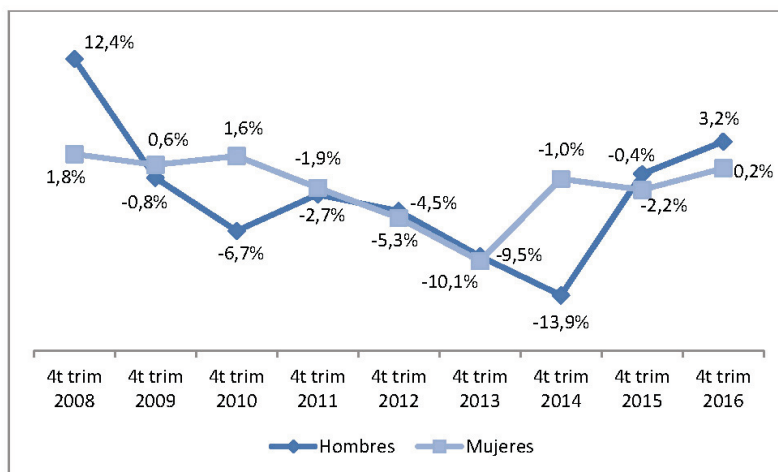
Gràfic. 2.2. Percentatge de població estrangera de 16 i més anys a Catalunya. 4t trimestre 2008-4t trimestre 2016

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Per sexes observem que l'increment ha estat molt superior en els homes que en les dones, el nombre de les quals més aviat s'estanca.

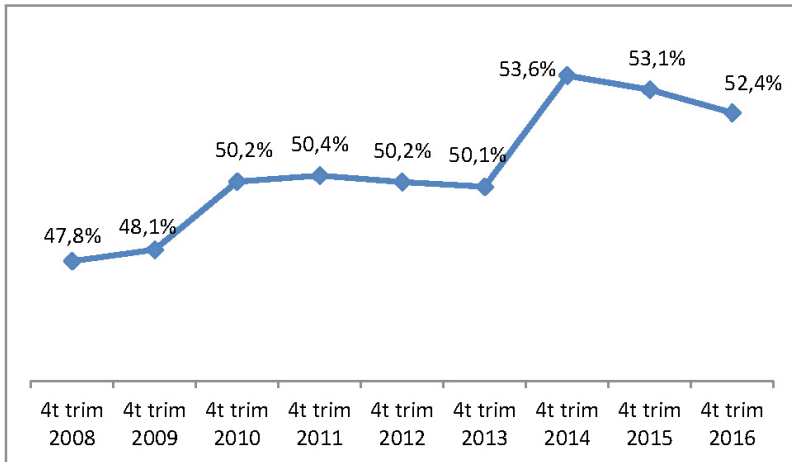
Gràfic. 2.3. Taxa de variació interanual per sexes de la població estrangera de 16 i més anys a Catalunya. 4t trimestre 2008-4t trimestre 2016

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Aquest diferencial en la pèrdua de població en edat de treballar fa que el pes de les dones es redueixi. Tot i així, la població femenina en edat de treballar continua sent superior a la masculina.

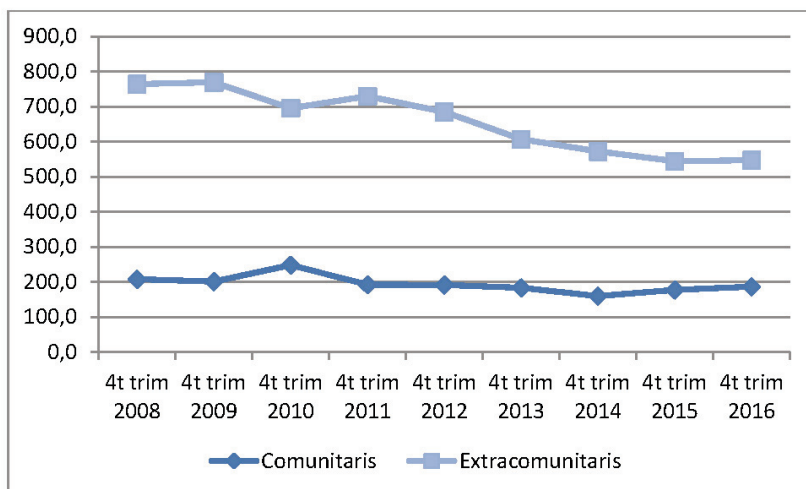
Gràfic 2.4. Percentatge de dones sobre el total de població estrangera de 16 i més anys a Catalunya. 4t trimestre 2008-4t trimestre 2016

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Si distingim entre estrangers extracomunitaris i nacionals de la Unió Europea, tant el Gràfic 2.5 com la taula 2.1, ens mostren que l'increment de la població comunitària és superior i va començar al 2015, mentre que la població extracomunitària encara perdia efectius en aquell any.

Gràfic 2.5 Evolució de la població estrangera comunitària i extracomunitària de 16 i més anys a Catalunya, 4t trimestre de cada any

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Taula 2.1. Taxa de variació interanual de la població estrangera comunitària i extracomunitària de 16 i més anys a Catalunya. 4t trimestre de cada any

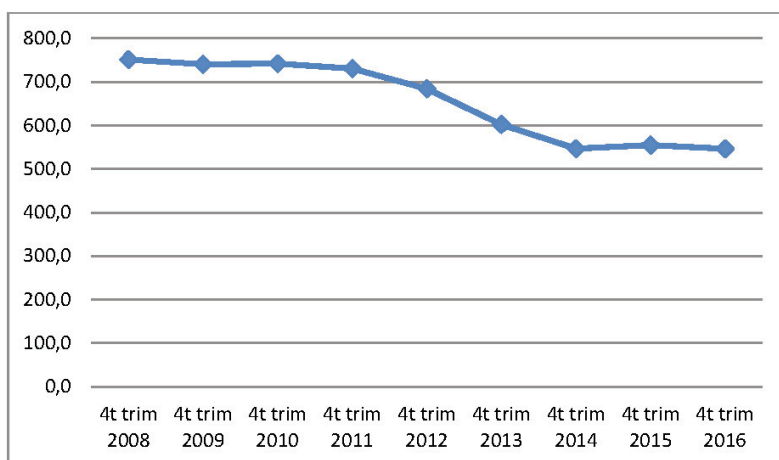
	Comunitaris	Extracomunitaris
2009	-3,2 %	0,7 %
2010	23,3 %	-9,6 %
2011	-22,5 %	4,9 %
2012	-0,3 %	-6,1 %
2013	-4,2 %	-11,4 %
2014	-13,0 %	-5,7 %
2015	11,1 %	-4,9 %
2016	5,1 %	0,5 %

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

2.2. L'activitat de la població estrangera

Durant l'any 2016 es produeix una reducció de la població activa estrangera. En el 2015 es produeix una lleugera recuperació, però en el 2016 continua la reducció d'actius estrangers iniciada el 2009.

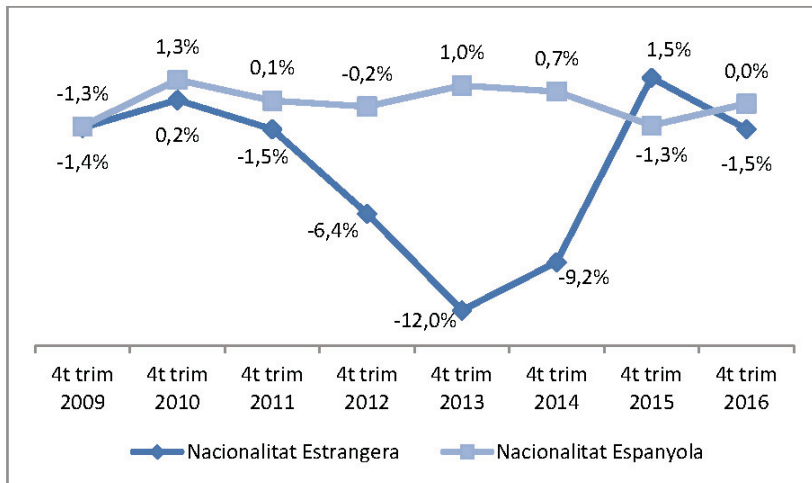
Gràfic 2.6. Evolució de la població activa estrangera a Catalunya (milers)

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

La desacceleració continuada, des del darrer trimestre del 2006, del creixement dels actius estrangers, que va culminar amb la dada negativa del 2009, va produir un acostament a les dades de creixement de la població activa espanyola. En el 2011, però, es tornen a distanciar i aquesta distància creix en el 2013 perquè els actius estrangers pateixen la reducció més important del període, mentre que els actius espanyols tornen a créixer. No és fins el 2015 que els ritmes es tornen a aproximar. Tot i així no es consolida la recuperació d'actius estrangers, atès que a finals del 2016 presenten un percentatge de reducció idèntic al percentatge de creixement de l'any anterior.

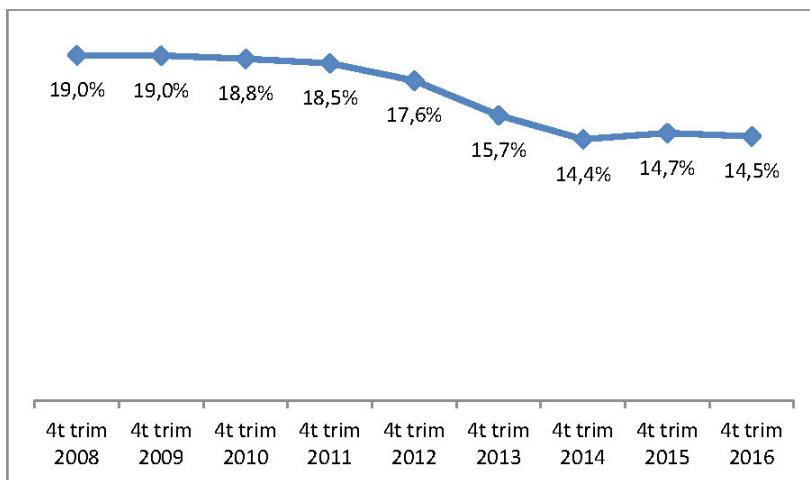
Gràfic 2.7. Evolució de la taxa de creixement de la població activa segons la nacionalitat. Catalunya, 4t trimestre de cada any

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Com a conseqüència d'aquesta dinàmica, el pes dels estrangers en el total de la població activa, no es recupera i es manté al nivell del 2014.

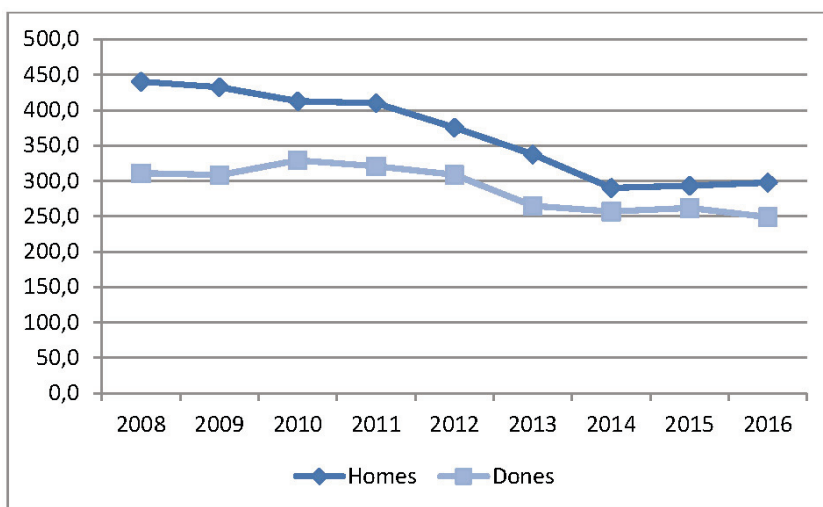
Gràfic 2.8. Percentatge de població activa estrangera a Catalunya

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

La reducció de població activa es dona de manera similar tant en els homes com en les dones, però la recuperació experimentada en els darrers dos anys per part de la població activa estrangera masculina, no es dona en el cas de les dones la població activa de les quals es redueix entre finals del 2015 i finals del 2016.

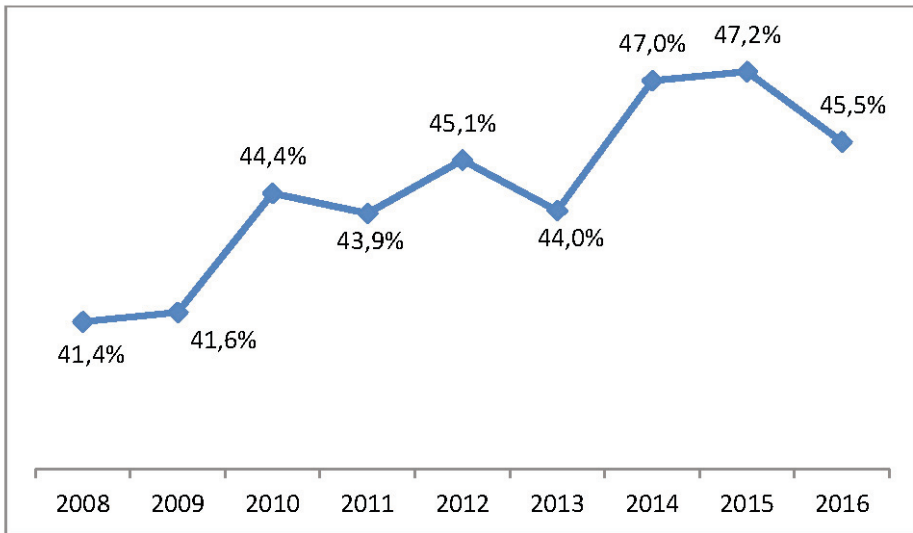
Gràfic 2.9. Evolució de la població activa estrangera per sexes. Catalunya, 4t trimestre de cada any

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

L'evolució del pes de les dones en el total de la població activa estrangera a Catalunya és, com mostra el gràfic en dents de serra, amb pujades i baixades, això sí, amb una tendència a incrementar-se a finals del 2016 el percentatge de dones en 4,4 punts percentuals més al que hi havia en el 2008.

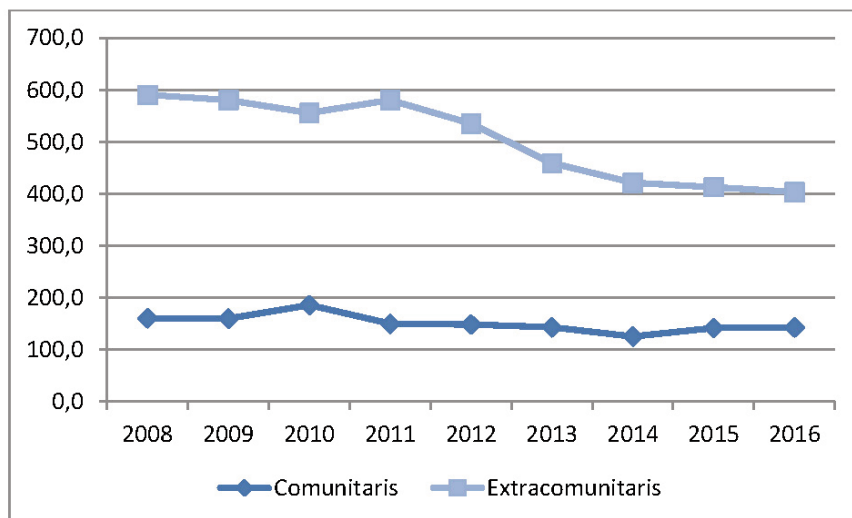
Gràfic 2.10. Percentatge de dones sobre el total de població activa estrangera. Catalunya, 4t trimestre de cada any

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Si distingim entre estrangers extracomunitaris i nacionals de la Unió Europea, podem veure que els extracomunitaris continuen la reducció iniciada el 2012, mentre que els comunitaris ja fa dos anys que han tornat a créixer, tot i que l'increment del 2016 és petit.

Gràfic 2.11. Evolució de la població activa comunitària i extracomunitària. Catalunya, 4t trimestre de cada any

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

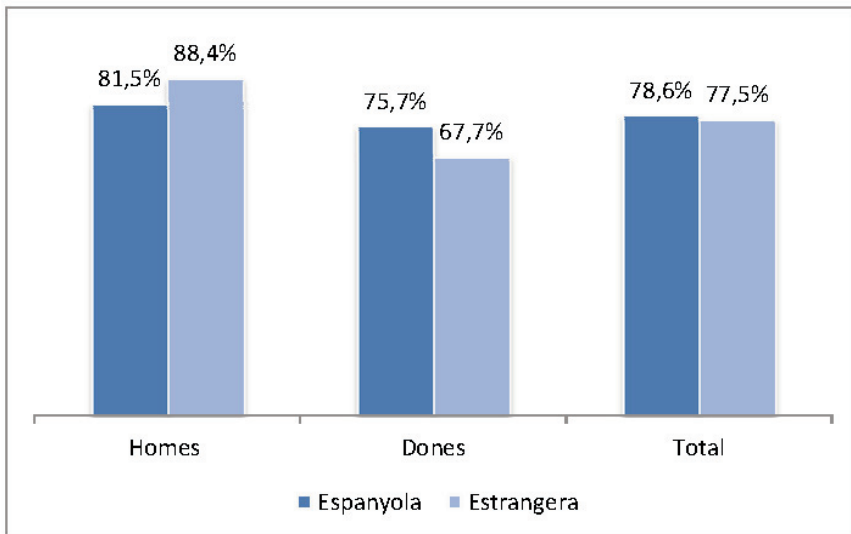
Taula 2.2. Taxa de variació interanual de la població activa comunitària i Extracomunitària, Catalunya, 4t trimestre de cada any

	Població Comunitària	Població Extracomunitària
2009	-0,3 %	-1,7 %
2010	16,2 %	-4,2 %
2011	-19,3 %	4,4 %
2012	-0,9 %	-7,8 %
2013	-3,7 %	-14,3 %
2014	-12,4 %	-8,2 %
2015	13,1 %	-2,0 %
2016	0,8 %	-2,3 %

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

El Gràfic 2.12 ens mostra que la població estrangera presenta una taxa d'activitat 1,1 punts inferior a la de la població de nacionalitat espanyola. Per sexes, les dones estrangeres mostren una taxa d'activitat inferior a la de les dones de nacionalitat espanyola. En el cas dels homes, en canvi, els de nacionalitat estrangera presenten una taxa d'activitat gairebé sis punts superior a la dels homes autòctons.

Gràfic 2.12. Taxes d'activitat de 16 a 64 anys per sexes i nacionalitat. Catalunya, 4t trimestre del 2016

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Respecte l'any anterior, la taxa d'activitat general s'ha reduït lleugerament, però si mirem la variació per sexes veiem que, mentre la taxa dels espanyols s'incrementa, la de la població estrangera disminueix, i aquesta disminució és tres cops més alta en el cas de les dones respecte els homes. Per contra, en la població de nacionalitat espanyola s'incrementa la taxa d'activitat i ho fa a causa de les dones, ja que els homes de nacionalitat espanyola redueixen la seva taxa d'activitat.

**Taula 2.3. Variació interanual de la taxa d'activitat de 16 a 64 anys
Catalunya 4t trimestre de 2016 (punts percentuals)**

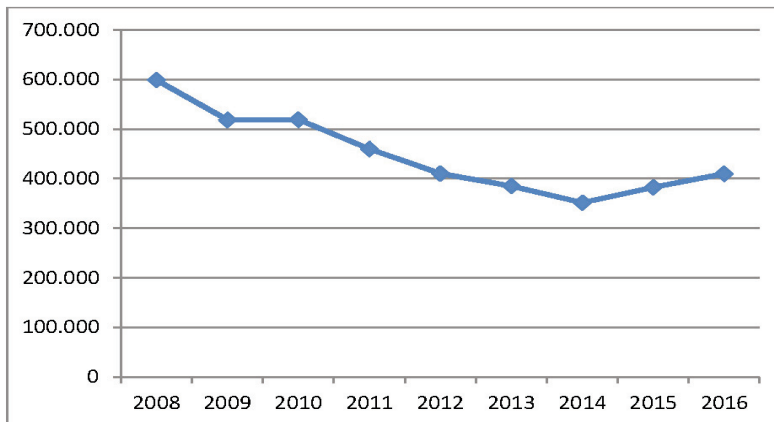
	Homes	Dones	Total
Espanyola	-0,8	1,0	0,1
Estrangera	-0,7	-2,7	-1,7
Total	-0,8%	0,4%	-0,2%

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

2.3. L'ocupació de la població estrangera

La tendència a la reducció de la població ocupada estrangera, que s'inicia el darrer trimestre del 2008, finalitza el 2014 i l'any següent es produeix un primer increment de l'ocupació estrangera, que tindrà continuïtat en el 2016. Tal com mostra el Gràfic 2.13, a finals del 2016 es produeix un increment de 27.298 persones estrangeres ocupades respecte el mateix període del 2015.

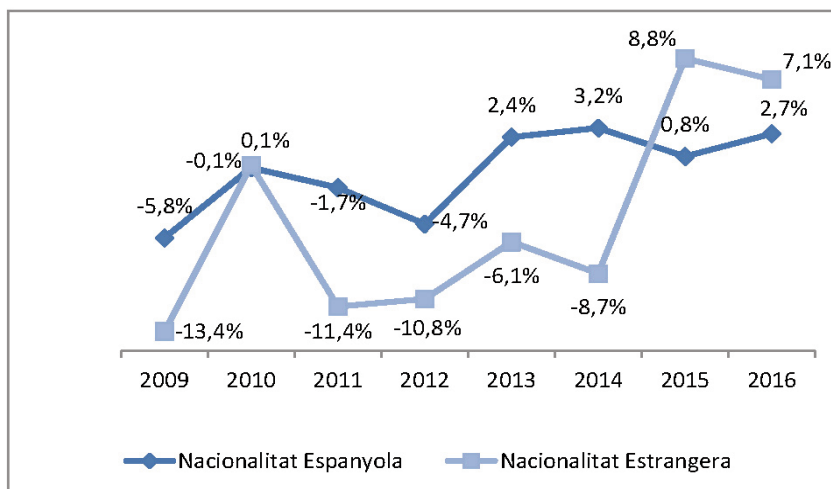
Gràfic 2.13. Evolució de la població ocupada estrangera.
Catalunya, 4t trimestre de cada any

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Pel que fa al ritme de variació, el Gràfic 2.14 ens mostra com, després d'una aparent recuperació durant el 2010, els anys següents, fins a finals del 2014, continua la reducció de població ocupada estrangera. La pèrdua acumulada respecte el 4t trimestre del 2010 és de 167.617 ocupats i ocupades, el que significa una reducció del 32,3 % en termes relatius. En canvi, la població ocupada espanyola comença la recuperació en el 2013 amb un creixement que continua a finals del 2015 però amb menys intensitat. És en el 2015 quan la recuperació de l'ocupació comença a afectar també a la població estrangera, la qual presenta un creixement de la població ocupada (8,8 %) molt superior al de la població espanyola (0,8 %). Aquest ritme superior de recuperació de població ocupada estrangera, respecte la de nacionalitat espanyola, es manté a finals del 2016.

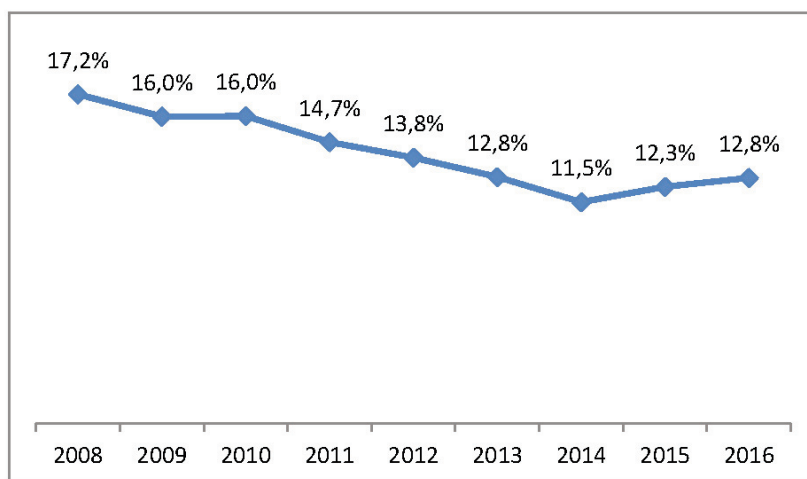
Gràfic 2.14. Evolució de la taxa de creixement de la població ocupada. Catalunya, 4t trimestre de cada any

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Com a conseqüència del manteniment de la tendència positiva en l'ocupació estrangera, continua augmentant el pes dels ocupats estrangers en el total de l'ocupació. A finals del 2016, el percentatge d'estrangers sobre el total de la població ocupada (12,8 %) se situa al nivell del 2013.

Gràfic 2.15. Percentatge de població estrangera ocupada. Catalunya, 4t trimestre de cada any

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Per sexe, la reducció dels homes estrangers ocupats és superior pràcticament durant tot el període de crisi. Encara més, les dones inicien la pèrdua d'ocupades dos anys després que els homes i presenten un episodi de creixement durant el 2010. En canvi la recuperació de població ocupada estrangera és superior en el cas dels homes, tant en el 2015 com a finals del 2016.

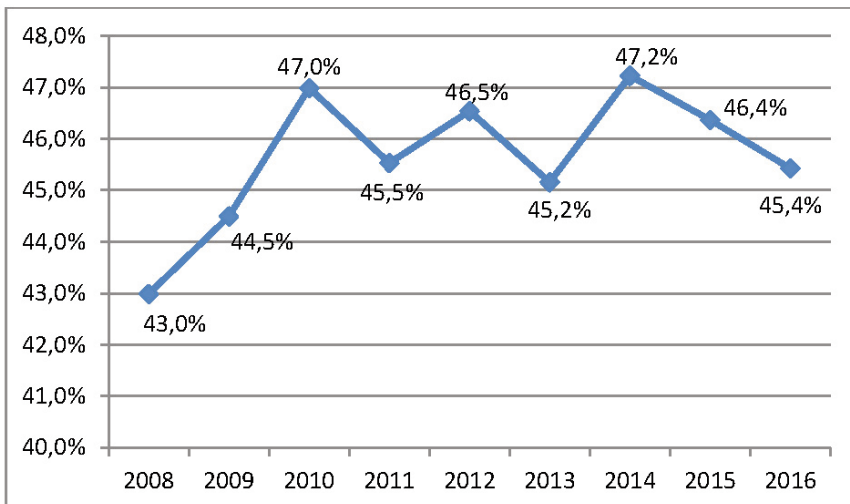
Taula 2.4. Evolució de la taxa de creixement de la població estrangera ocupada per sexes. Catalunya, 4t trimestre de cada any

	Homes	Dones
2009	-15,7 %	-10,4 %
2010	-4,4 %	5,7 %
2011	-9,0 %	-14,1 %
2012	-12,4 %	-8,8 %
2013	-3,7 %	-8,9 %
2014	-12,2 %	-4,5 %
2015	10,6 %	6,9 %
2016	9,0 %	5,0 %

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Aquesta diferència en l'evolució de la població ocupada per sexes fa que, entre el 2014 i el 2016, el pes de les dones en el total de la població ocupada estrangera a Catalunya disminueixi en dos punts, passant del 47,2 % al 45,4 %.

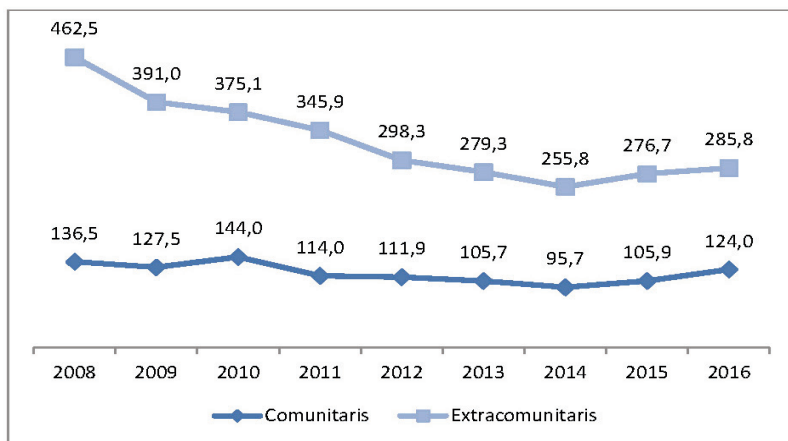
Gràfic 2.16. Percentatge de dones sobre el total de població estrangera ocupada a Catalunya

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

El Gràfic 2.17 i la Taula 2.5 mostren les diferències en l'evolució de l'ocupació entre estrangers extracomunitaris i comunitaris. Podem veure que la reducció dels comunitaris, que s'inicia en el 2009, presenta una important recuperació en el 2010, abans de continuar amb la tendència negativa fins a finals del 2013. En canvi, els extracomunitaris presenten una reducció d'ocupats des de finals del 2008 que es manté ininterrompudament fins al final de la sèrie. A partir de 2015 tots dos col·lectius presenten increments d'ocupació que és lleugerament superior en el cas de la població comunitària. Si a això hi afegim que en el període de pèrdua d'ocupació la població extracomunitària presenta una pèrdua superior, s'entén que en el total de la població estrangera ocupada la diferència entre d'ambdós col·lectius es redueix.

Gràfic 2.17. Evolució de la població ocupada comunitària i extracomunitària. Catalunya. 4t trimestre de cada any. (milers)

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

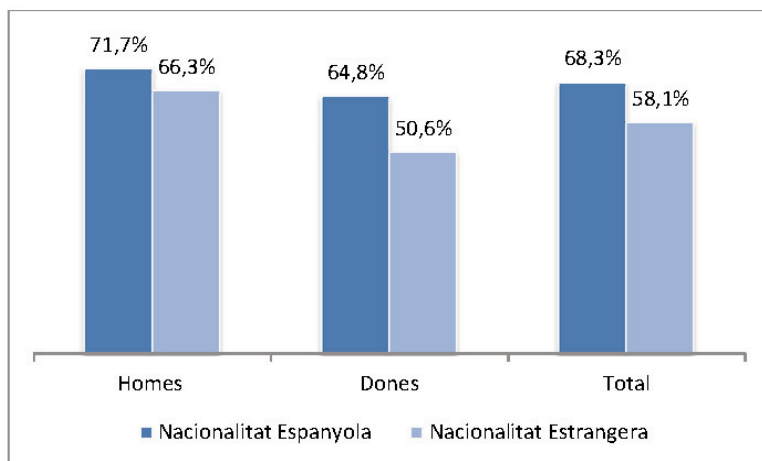
Taula 2.5. Taxa de variació interanual de la població ocupada comunitària i extracomunitària. Catalunya 4t trimestre de cada any

	Comunitaris	Extracomunitaris
2009	-6,6 %	-15,5 %
2010	12,9 %	-4,1 %
2011	-20,8 %	-7,8 %
2012	-1,8 %	-13,8 %
2013	-5,5 %	-6,4 %
2014	-9,5 %	-8,4 %
2015	10,7 %	8,2 %
2016	17,1 %	3,3 %
Variació 2008-2014	-29,9 %	-44,7 %
Variació 2014-2016	29,6 %	11,7 %

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

El Gràfic 2.18 mostra quina és la taxa d'ocupació de la població de 16 a 64 anys per nacionalitats i sexes. Com es pot veure en el gràfic, la taxa dels estrangers és inferior a la dels autòctons. En el cas dels homes, la diferència és de més de cinc punts. En el cas de les dones, la diferència és de més de quatre punts.

Gràfic 2.18. Taxes d'ocupació de 16 a 64 anys per nacionalitat.
Catalunya, 4t trimestre 2016

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Respecte l'any anterior, la taxa d'ocupació general ha augmentat dos punts. L'increment de la taxa dels estrangers però és superior a la dels espanyols. Si observem la variació per sexes, veiem que la taxa d'ocupació que més creix és la de les dones estrangeres, i la que menys creix és la dels homes de nacionalitat espanyola.

Taula 2.6. Variació interanual de la taxa d'ocupació (punts percentuals)
Catalunya, 4t trimestre de 2016

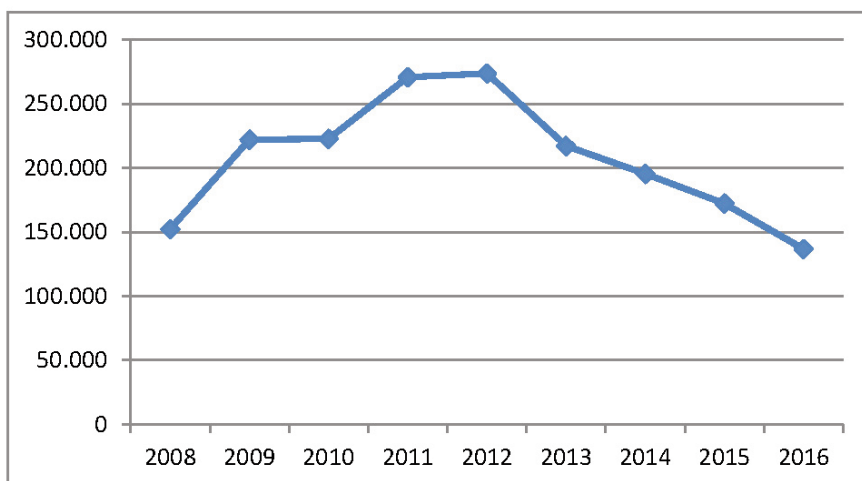
	Homes	Dones	Total
Espanyola	1,1 %	2,7 %	1,9 %
Estrangera	3,9 %	2,8 %	3,5 %
Total	1,5 %	2,8 %	2,1 %

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

2.4. L'atur de la població estrangera

Després d'un llarg període de fort creixement de la població aturada estrangera, a finals del 2013 es produeix el primer descens des que tenim dades d'aquesta variable. El Gràfic 2.19. mostra l'evolució de la població estrangera aturada durant els darrers nou anys. Hi podem veure com, a partir de 2013, la reducció continua i a finals del 2016 la població estrangera en situació d'atur és de 136.759 persones, 15.538 menys que en el 2008 (152.297), quan s'inicia la crisi d'ocupació.

Gràfic 2.19. Població aturada estrangera a Catalunya. 4t trimestre de cada any

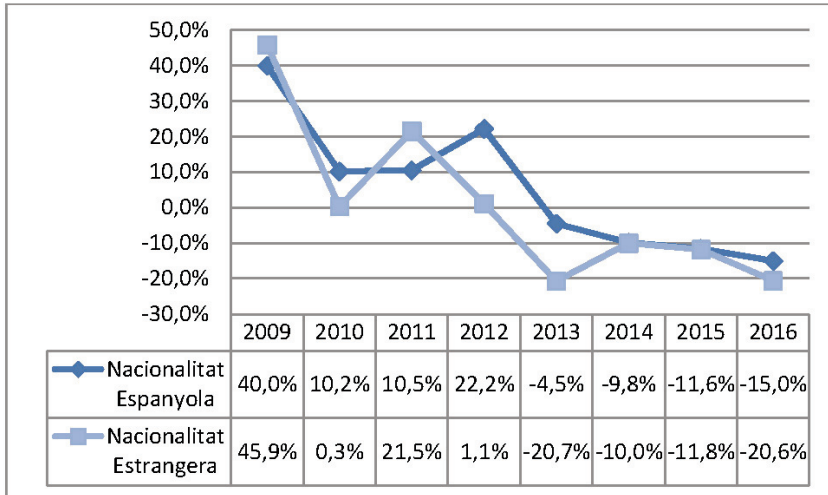

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

En el Gràfic 2.20, es pot comparar la taxa de creixement de la població aturada estrangera i de la població espanyola de Catalunya durant el període 2007-2013. Com es pot veure, a finals del 2008, en una conjuntura de desacceleració econòmica i de pèrdua d'ocupació, tots dos grups es veuen afectats de manera força similar i experimenten un fort creixement de les xifres d'aturats. Aquesta similitud en el ritme de creixement de l'atur es manté el 2009, quan s'inicia una tendència a l'alentiment del creixement dels aturats, que dura fins el 2010. Entre el 2011 i el 2012 les tendències són oposades, fins que a finals del 2013 tots dos col·lectius

presenten reduccions, tot i que la dels estrangers és gairebé cinc cops superior a la dels aturats de nacionalitat espanyola. Aquesta tendència a la reducció de la població aturada continua fins el 2016 i és més intensa en el cas de la població estrangera.

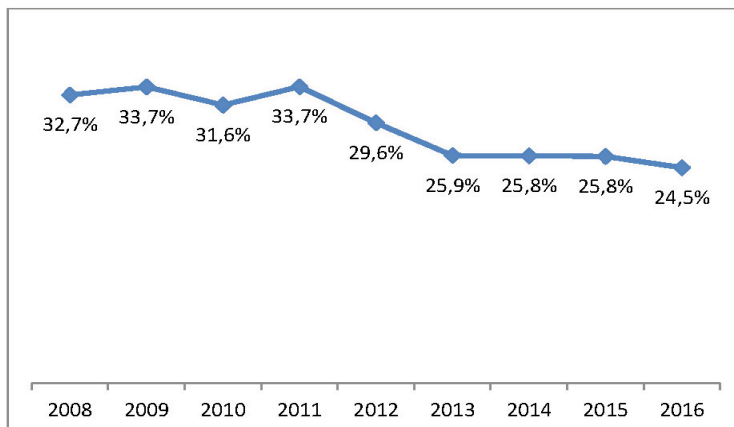
Gràfic 2.20. Taxa de creixement de la població aturada a Catalunya. 4t trimestre de cada any

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Com a conseqüència d'aquesta diferència en la taxa de creixement de la població aturada, en el 2016 el pes dels estrangers en el total dels aturats presenta una reducció interanual de més d'un punt i de més de vuit punts respecte a l'inici de la crisi.

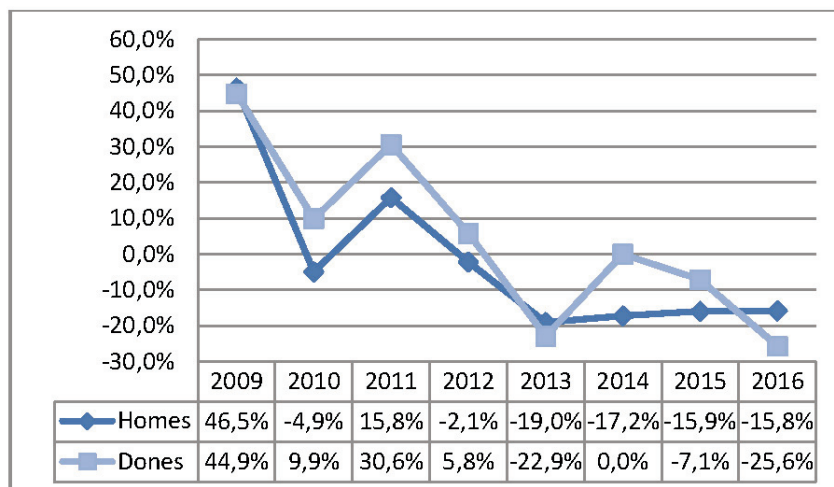
Gràfic 2.21. Percentatge de població estrangera aturada sobre el total d'aturats. Catalunya, 4t trimestre de cada any

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Per sexe, els homes són els qui acusen més l'inici dels efectes de la crisi en el mercat de treball amb un increment d'aturats del 145,8 %, passant dels 98.800 aturats estrangers de finals del 2007 als 144.700 de finals del 2008. Tot i així, mentre les dones estrangeres aturades continuen augmentant de manera sostinguda fins el 2012, els homes aturats alternen reduccions i increments. A partir de 2013 tant els homes com les dones aturades es redueixen, però la reducció dels estrangers aturats és superior en el total del darrer període.

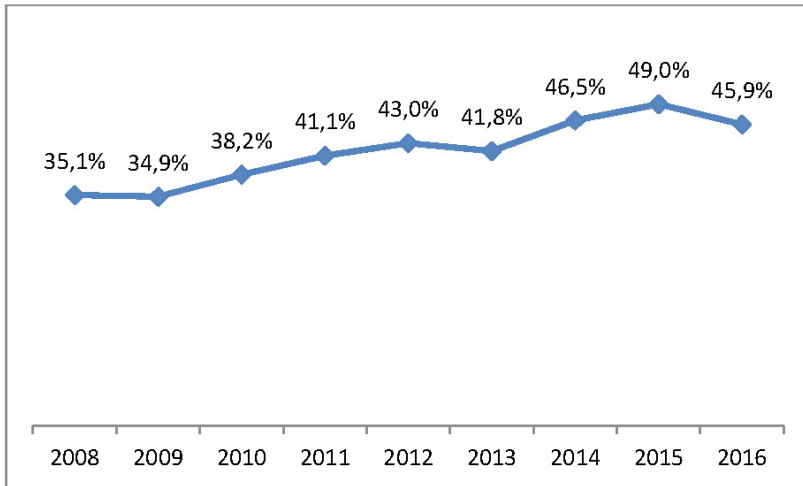
Gràfic 2.22. Evolució de la taxa de creixement de la població estrangera aturada per sexes. Catalunya, 4t trimestre de cada any

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Aquesta superior reducció dels homes estrangers aturats a partir del 2012 ha fet que el pes de les dones en el total de la població estrangera aturada s'incrementi fins a finals del 2015, tot i que a finals del 2016 experimenten un petit retrocés perquè la reducció d'aturats d'aquest any afecta més les dones.

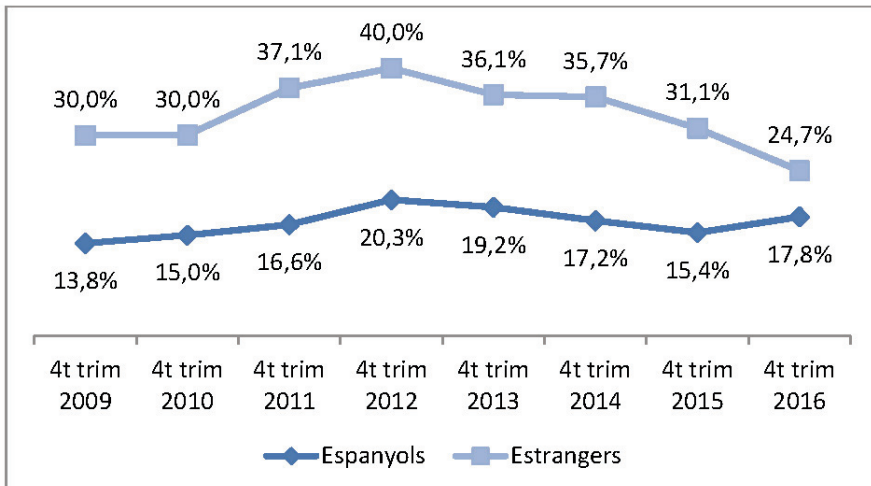
Gràfic 2.23. Percentatge de dones sobre el total de població estrangera aturada. Catalunya, 4t trimestre de cada any

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

L'anàlisi de la taxa d'atur per nacionalitats ens indica una reducció de la diferència entre la taxa d'atur dels estrangers i la de la població de nacionalitat espanyola, especialment durant l'any 2016. Això és conseqüència de la superior reducció de la taxa dels estrangers.

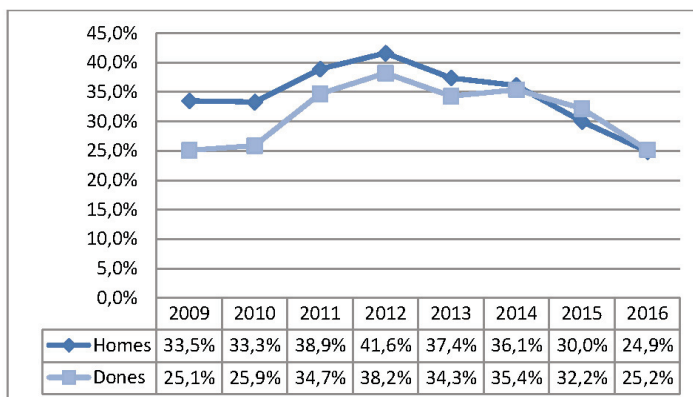
Gràfic 2.24. Evolució de la taxa d'atur per nacionalitats. Catalunya 4t trimestre de cada any

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Pel que fa als sexes, després d'un període en què la taxa d'atur masculina ha crescut més que la femenina, a partir del 2011 les taxes es van anar aproximant perquè la taxa de les dones va anar creixent més. Els dos darrers anys la taxa de les dones ha superat la dels homes.

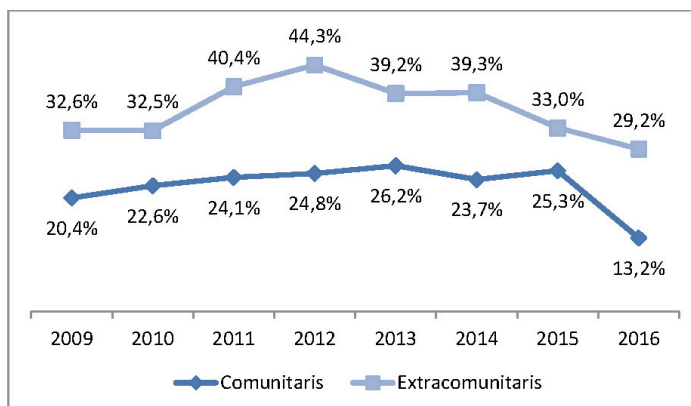
Gràfic 2.25. Evolució de la taxa d'atur de la població estrangera a per sexes. Catalunya 4t trimestre de cada any

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

Si distingim entre extracomunitaris i comunitaris, observem que el comportament de la taxa d'atur dels comunitaris és molt similar a la de la població de nacionalitat espanyola que hem vist en el Gràfic 2.26, un creixement sostingut, però moderat en comparació amb la taxa dels extracomunitaris. La diferència més important és que mentre la taxa d'atur d'espanyols i extracomunitaris es redueix en el 2013, la dels comunitaris continua creixent i presenta reduccions minses entre 2014 i 2015 fins que en el 2016 cau de manera molt contundent.

Gràfic 2.26. Evolució de la taxa d'atur de la població estrangera comunitària i extracomunitària a Catalunya. 4t trimestre de cada any

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Població Activa (EPA) de l'INE

2.5. LA IRREGULARITAT LABORAL

En aquest punt compararem les dades d'ocupats de l'Enquesta de Població Activa del INE amb les dades d'afiliació a la Seguretat Social, partint de la idea que la diferència entre una i altra dada és la quantitat aproximada de persones que treballen sense cap contracte. És aquest un aspecte de l'ocupació que té a veure amb la seva qualitat i amb la situació dels treballadors estrangers, des del punt de vista de les seves expectatives de futur al nostre país.

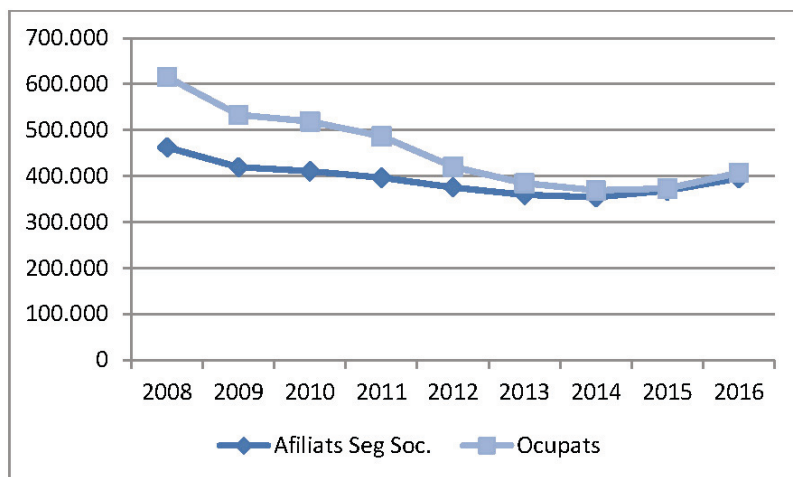
Aquesta és una comparació que no pot pas ser presa com la quantitat exacta d'estrangers que treballen sense contracte, ja que les dues fonts utilitzades tenen característiques metodològiques diferents. En el cas de les dades de la Seguretat Social es tracta d'un registre dels afiliats en situació d'alta, mentre que en el cas de l'EPA es tracta d'una enquesta a una mostra d'individus, seguint uns criteris de representativitat sobre la base del darrer cens. És per això que el resultat de la comparació no serveix per obtenir la dimensió exacta del treball irregular, però sí que pot servir per fer-nos una idea de la tendència que segueix aquest fenomen, atès que els factors de distorsió de les dades són els mateixos tots els anys. És per aquest motiu que diversos autors utilitzen aquesta relació entre ocupats EPA i afiliats a la Seguretat Social per analitzar la tendència que segueix el treball irregular, entre altres raons perquè no es disposa d'una dada millor.

Així doncs, les dades ens diuen que mentre el total de població ocupada estrangera, el 4t trimestre del 2016, era de 407.200, els afiliats estrangers a la Seguretat Social a desembre del 2016 era de 395.293. Això significa que hi havia 11.907 ocupats que no estaven afiliats a la Seguretat Social. Aquesta diferència entre ocupats/des i afiliats/des en alta a la Seguretat Social suggereix un percentatge d'ocupació estrangera irregular del 3,0 % al finalitzar l'any, 1,7 punts per sota de la diferència que hi havia l'any anterior.

El Gràfic 2,27 i la Taula 2.7 ens mostren l'evolució de les mitjanes anuals de la població estrangera ocupada i de l'afiliació estrangera a la Seguretat

Social. Hi podem observar com les corbes d'ambdues variables tendeixen a acostar-se en el 2009, un acostament propiciat per una caiguda de l'ocupació molt superior a la reducció que també experimenta l'afiliació a la Seguretat Social. Aquesta tendència continua fins el 2014. En el 2015, quan les dues variables tornen a créixer després de vuit anys, l'increment de l'afiliació a la Seguretat Social és superior a l'increment de la població ocupada, la qual cosa continua afavorint l'acostament de les dues variables i, per tant, la reducció de l'ocupació sense contracte. El canvi en la tendència de la irregularitat arriba en el 2016 i es produeix perquè l'ocupació estrangera s'incrementa més que l'afiliació estrangera a la Seguretat Social, tal com podem veure a la taula.

Gràfic 2.27. Evolució comparada de l'afiliació estrangera a la Seguretat Social i de l'ocupació estrangera a Catalunya. Mitjanes anuals

Font : elaboració pròpia a partir de dades d'IDESCAT i del Boletín de Estadísticas Laborales del Ministerio de Empleo y Seguridad Social

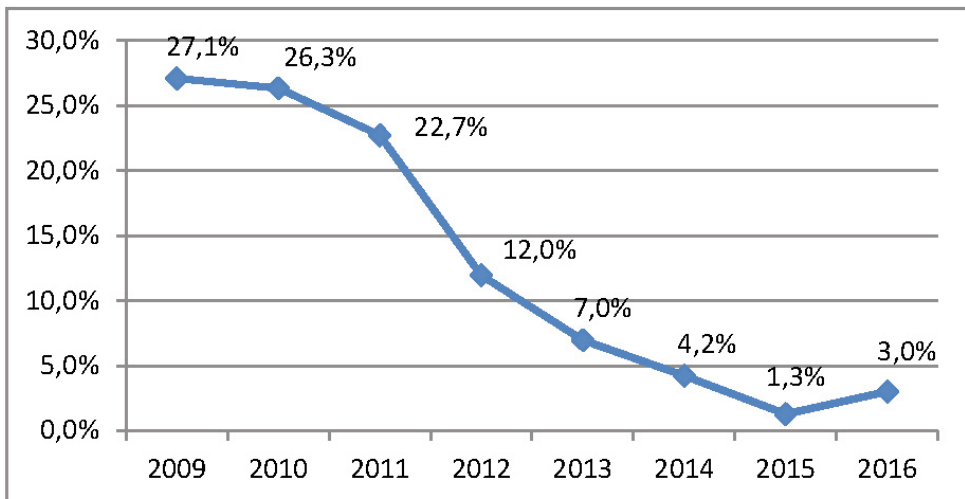
Taula 2.7. Percentatge de variació interanual de població estrangera afiliada de la seguretat social i població estrangera ocupada. Catalunya, mitjanes anuals

	Afiliats/des a la Seguretat Social	Població Ocupada
2008	3,7 %	4,9 %
2009	-9,3 %	-13,4 %
2010	-2,1 %	-2,7 %
2011	-3,4 %	-6,2 %
2012	-5,4 %	-13,7 %
2013	-4,3 %	-8,5 %
2014	-1,5 %	-4,0 %
2015	4,1 %	1,1 %
2016	7,3 %	9,1 %

Font : elaboració pròpia a partir de dades d'IDESCAT i del Boletín de Estadísticas Laborales del Ministerio de Empleo y Seguridad Social

El Gràfic 2.28 mostra l'evolució del percentatge que representa la diferència entre les mitjanes anuals d'afiliats estrangers i les mitjanes anuals d'ocupats estrangers, o el que és el mateix, la taxa d'ocupació estrangera irregular. Observem que la tendència en tot el període de crisi és de reducció de la irregularitat. Com ja hem vist en el gràfic anterior, aquesta tendència no significa que millorin les condicions laborals dels estrangers, al contrari, el que succeeix és que, en un context de destrucció de llocs de treball, es perd més ocupació que llocs de treball declarats. Com ja hem comentat l'increment de la irregularitat en el 2016, s'explica per un canvi de la relació entre el comportament de les dues variables en un context d'aparent recuperació de l'ocupació.

Gràfic 2.28. Taxa d'ocupació estrangera irregular a Catalunya. Finals de cada any

Font : elaboració pròpia a partir de dades d'IDESCAT i del Boletín de Estadísticas Laborales del Ministerio de Empleo y Seguridad Social

Resum del capítol

La situació de la població estrangera en el mercat de treball de Catalunya durant l'any 2016 ve marcada per la tendència general a la recuperació tant de l'ocupació com de la població estrangera en edat de treballar. Recuperació que, en ambdós casos és més masculina que femenina i de la població d'origen comunitari, atès que la població extracomunitària encara perd efectius.

La població activa estrangera continua reduint-se, especialment la femenina i l'extracomunitària. La taxa d'activitat també es redueix i aquesta reducció és deu a les dones que perden 2,7 punts percentuals respecte l'any anterior.

En canvi l'ocupació estrangera continua l'increment iniciat l'any 2015. Aquest increment és tres vegades superior a l'increment que també experimenta la població ocupada de nacionalitat espanyola. Augmenta més l'ocupació masculina que la femenina. També augmenta més la població ocupada comunitària que l'extracomunitària. La taxa d'ocupació de la població estrangera és gairebé deu punts inferior a la de la població de nacionalitat espanyola. La diferència es deu sobretot a les dones estrangeres que presenten una taxa 15 punts inferior a les dones de nacionalitat espanyola.

Es produeix un important descens de la població estrangera aturada, especialment en el cas de les dones. Tot i així la taxa d'atur de les dones estrangeres encara és lleugerament superior a la dels homes. La població extracomunitària presenta una taxa d'atur que dobla la de la població comunitària.

La irregularitat laboral de la població estrangera torna a augmentar després de sis anys de reducció, perquè en el 2016 creix més la població ocupada estrangera que la població estrangera afiliada a la Seguretat Social.

3. EL TREBALL DE LES DONES ESTRANGERES

Les dones de nacionalitat estrangera representen el 47,6 % del total de la població estrangera en edat de treballar, un percentatge molt proper al seu pes en el total de la població estrangera empadronada (48,4 %). El seu pes en l'activitat, l'ocupació i l'atur està una mica per sota del seu pes en la població activa estrangera.

Taula 3.1. Població estrangera. Percentatge de dones

	Percentatge de dones
Població de 16 i més	47,6 %
Població activa	45,5 %
Població ocupada	45,4 %
Població aturada	45,9 %

Font: elaboració pròpia a partir de dades d'IDESCAT

Si ens fixem en les taxes d'activitat ocupació i atur que ens mostra la taula següent, observem que les dones estrangeres presenten una pitjor situació que els homes estrangers. Tenen una activitat i una ocupació més baixes, mentre que la seva taxa d'atur és superior a la dels homes.

Taula 3.2. Taxes de la població estrangera per sexes

	Homes	Dones
Taxa d'activitat	88,4 %	67,7 %
Taxa d'ocupació	66,3 %	50,6 %
Taxa d'atur	24,9 %	25,2 %

Font: elaboració pròpia a partir de dades d'IDESCAT

D'altra banda les dones estrangeres també són menys actives i estan força menys ocupades que les dones de nacionalitat espanyola, mentre que presenten una taxa d'atur molt superior.

Taula 3.3. Comparació de taxes. Dones per nacionalitat

	Nacionalitat espanyola	Nacionalitat estrangera
Taxa d'activitat de 16 a 64 anys	75,7 %	67,7 %
Taxa d'ocupació de 16 a 64 anys	64,8 %	50,6 %
Taxa d'atur total	14,4 %	25,2 %

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'EPA

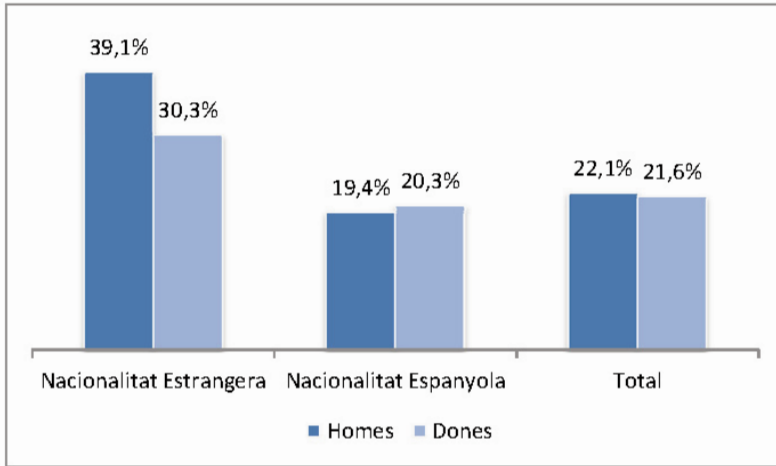
Com ja hem vist en el capítol anterior, després d'uns anys de reducció de la irregularitat laboral, en el 2016 la comparació de dades d'afiliació a la Seguretat Social i de població ocupada presenta un increment interanual de treball sense contracte entre la població activa estrangera. La següent taula compara aquestes xifres per sexes. Com podem veure, les dades no capten treball sense contracte en el cas dels homes estrangers, que presenten dades negatives d'irregularitat, mentre que la de les dones, en canvi, estan per sobre del 9 %. Tot i saber que es tracte d'una estimació aproximativa al treball irregular, podem afirmar que, independentment de quin és el percentatge exacte, actualment, en un moment de possible recuperació de l'ocupació, la irregularitat laboral és fonamentalment un fenomen que es dona en les dones estrangeres i no en els homes estrangers.

Taula 3.4. Estrangers afiliats a la Seguretat Social i ocupats per sexes. Distribució i taxa d'irregularitat. Catalunya, finals del 2016

	Afiliats a la Seguretat Social	% d'afiliats	Ocupats	% ocupats	Diferència	% diferència	Taxa d'irregularitat
Homes	229.256	57,5 %	223.600	54,6 %	-5.656	-50,5 %	-2,5 %
Dones	169.348	42,5 %	186.200	45,4 %	16.852	150,5 %	9,1 %
Total	398.604	100,0 %	409.800	100,0 %	11.196	100,0 %	2,7 %

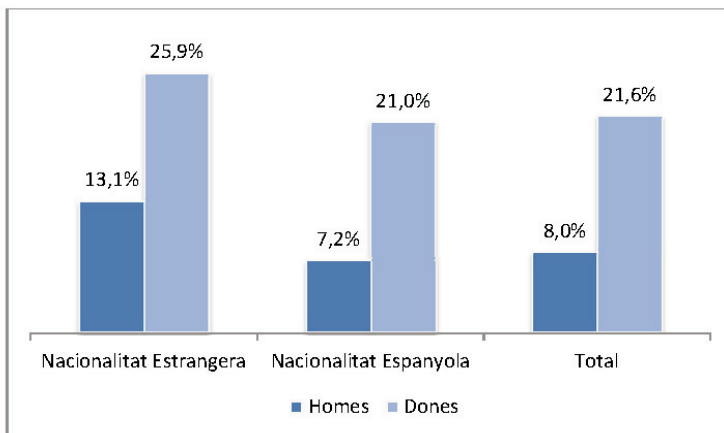
Font : elaboració pròpia a partir de dades d'IDESCAT i de l'Observatori del Treball del Departament d'Empresa i Ocupació de la Generalitat de Catalunya

El treball temporal, una altra cara de la precarietat laboral, afecta molt més a la població activa estrangera que a la de nacionalitat espanyola i, al contrari que en el cas de la població espanyola, en el cas de la població estrangera afecta més als homes que a les dones. Tornarem més endavant sobre aquesta aparent paradoxa quan analitzem les dades de les treballadores de la llar.

Gràfic 3.1. Taxa de temporalitat per nacionalitat i sexe. Catalunya, 4t trimestre del 2016

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA

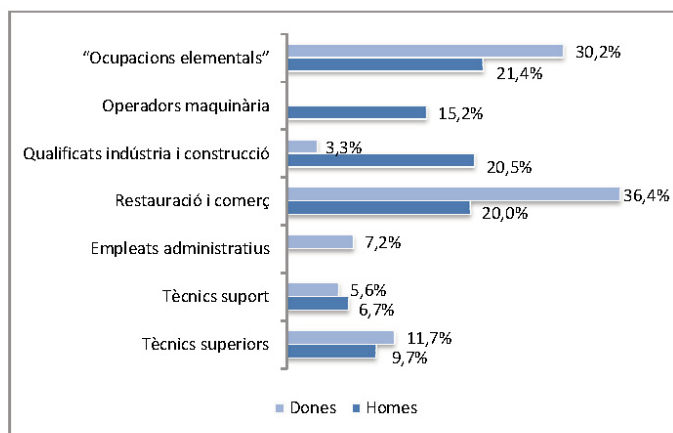
Per contra, les dades mostren que el treball a temps parcial sí que és una qüestió de gènere, atès que tant les dones estrangeres com les de nacionalitat espanyola presenten una parcialitat molt més alta que els homes de les seves respectives nacionalitats. Tot i així la parcialitat en el total de la població activa estrangera és més alta que en la població de nacionalitat espanyola, també en el cas dels homes. El resultat és que en el cas de les dones estrangeres conflueixen dos factors de parcialitat, el gènere i la nacionalitat, els quals fan que més d'una quarta part d'elles treballi a temps parcial.

Gràfic 3.2. Taxa de parcialitat per nacionalitat i sexe. Catalunya, 4t trimestre del 2016

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA

En els dos gràfics següents es compara la distribució de les dones estrangeres ocupades en els diferents grups professionals, amb la distribució dels homes estrangers i amb la de les dones de nacionalitat espanyola en aquests mateixos grups professionals. Com es pot observar, el que destaca més clarament és la molt superior presència de dones estrangeres en el grup d'ocupacions elementals i el de treballadors/res de restauració i comerç. La diferència més important es dona entre dones estrangeres i dones de nacionalitat espanyola en el grup d'ocupacions elementals, la qual cosa indica una major influència de la variable nacionalitat que de la variable sexe en aquest grup, que és el grup on s'ubiquen les treballadores de la llar.

Gràfic 3.3. Distribució de l'ocupació estrangera per grups professionals segons el sexe

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA

Gràfic 3.4. Distribució de les dones ocupades per grups professionals segons la nacionalitat

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA

Les dues següents taules (3.5 i 3.6) comparen la distribució de les dones estrangeres en les deu principals branques d'activitat, amb la distribució dels homes estrangers i amb la distribució de les dones estrangeres en les mateixes branques d'activitat.

Taula 3.5. Distribució de l'ocupació estrangera per branques d'activitat segons el sexe, a les 10 primeres branques amb més ocupació estrangera a Catalunya

	Home	Dona	Total
Hostaleria	12,2 %	21,5 %	16,4 %
Comerç	17,1 %	13,6 %	15,5 %
Indústries manufactureres	19,5 %	7,9 %	14,2 %
Treball de la llar	*	23,8 %	11,6 %
Construcció	14,5 %	*	8,1 %
Administració i serveis auxiliars	4,2 %	7,9 %	5,9 %
Transport i emmagatzematge	7,5 %	*	5,4 %
Activitats profess. cient. i tècniques	4,4 %	4,3 %	4,3 %
Sanitat i serveis socials	*	6,8 %	3,8 %
Informació i comunicacions	3,7 %	*	3,1 %

*Aquesta dada presenta una xifra inferior al mínim acceptable per ser estadísticament vàlida, presentant per tant un error estadístic no acceptable. És per això que no la tenim en compte.

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA

S'hi pot observar que el percentatge de dones estrangeres en l'hostaleria i sobretot en el treball de la llar és superior tant al percentatge d'homes estrangers com al de dones de nacionalitat espanyola. Mentre els homes estrangers presenten majors percentatges en la indústria manufacturera i el comerç i les dones de nacionalitat espanyola presenten majors percentatges en sanitat i també comerç, les dones estrangeres reparteixen el seus efectius en més d'un 45 % en el treball de la llar i l'hostaleria.

Taula 3.6. Distribució de les dones ocupades per branques d'activitat segons la nacionalitat, a les 10 primeres branques amb més ocupació femenina a Catalunya

	Nacionalitat espanyola	Nacionalitat estrangera	Total
Comerç	19,2 %	13,6 %	18,5 %
Sanitat i serveis socials	14,1 %	6,8 %	13,2 %
Indústries manufactureres	10,6 %	7,9 %	10,3 %
Educació	10,8 %	*	9,9 %
Hostaleria	6,9 %	21,5 %	8,7 %
Activitats prof. cient. i tècniques	7,0 %	4,3 %	6,7 %
Treball de la llar	3,3 %	23,8 %	5,8 %
Admó pública i Seguretat Social	6,4 %	*	5,7 %
Administració i serveis auxiliars	4,9 %	7,9 %	5,3 %
Altres serveis	3,6 %	*	3,4 %

*Aquesta dada presenta una xifra inferior al mínim acceptable per ser estadísticament vàlida, presentant per tant un error estadístic no acceptable. És per això que no la tenim en compte.

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA

La Taula 3.7 ens mostra que més de la meitat de les dones que es dediquen al treball de la llar són de nacionalitat estrangera, això multiplica per quatre el seu pes en el total de les dones ocupades (12 %) i ens dona una idea de la dimensió del fenomen. L'hostaleria, que és la segona branca d'activitat en percentatge de dones estrangeres, se situa a 20 punts del treball domèstic.

Taula 3.7. Distribució per nacionalitats de les dones ocupades en cada branca d'activitat a les 10 primeres branques amb més ocupació femenina a Catalunya

	Nacionalitat espanyola	Nacionalitat estrangera	Total
Comerç	90,9 %	9,1 %	100,0 %
Sanitat i serveis socials	93,6 %	6,4 %	100,0 %
Indústries manufactureres	90,5 %	9,5 %	100,0 %
Educació	96,0 %	*	100,0 %
Hostaleria	69,5 %	30,5 %	100,0 %
Activitats proficent i tècniques	92,0 %	8,0 %	100,0 %
Treball de la llar	49,3 %	50,7 %	100,0 %
Admó pública i Seguretat Social	98,5 %	*	100,0 %
Administració i serveis auxiliars	81,5 %	18,5 %	100,0 %
Altres serveis	92,8 %	*	100,0 %
Total	87,6 %	12,4 %	100,0 %

*Aquesta dada presenta una xifra inferior al mínim acceptable per ser estadísticament vàlida, presentant per tant un error estadístic no acceptable. És per això que no la tenim en compte.

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA

Resum del capítol

Les dones estrangeres presenten una pitjor situació en el mercat de treball que la dels homes estrangers, però també una pitjor situació que les dones de nacionalitat espanyola. Estan menys ocupades i pateixen més atur, però també, proporcionalment, n'hi ha més que treballen sense contracte i més que treballen a temps parcial. En canvi, la seva taxa de temporalitat és inferior a la dels homes estrangers.

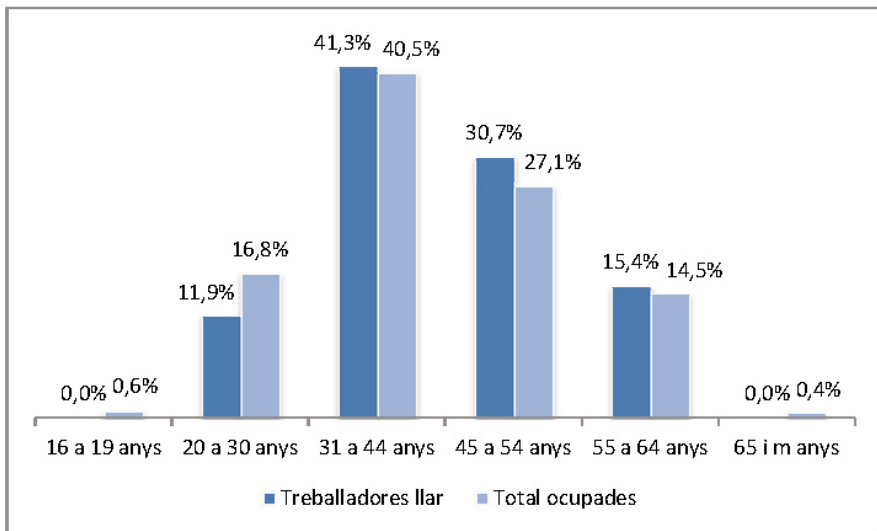
També treballen més en ocupacions sense qualificació, tot i que aquest factor està més influenciat per la nacionalitat (espanyol/la o estranger/ra) que pel sexe.

Es dediquen sobretot a l'hostaleria i el treball de la llar. En l'hostaleria el percentatge de dones estrangeres que hi treballen duplica el percentatge d'homes estrangers i triplica el percentatge de dones de nacionalitat espanyola. En el treball de la llar, on l'Enquesta de Població Activa no detecta homes, el percentatge de dones estrangeres que s'hi ocupen és vuit vegades superior al percentatge de dones de nacionalitat espanyola en aquesta branca d'activitat. Del total de treballadores de la llar a Catalunya, més de la meitat són estrangeres, quan en el total de l'ocupació femenina les dones estrangeres representen només el 12,4 % del total. L'hostaleria que és la segona activitat principal se situa a 20 punts del treball de la llar.

4. LES TREBALLADORES DE LA LLAR ESTRANGERES

En el total de les dones ocupades hi troben un perfil d'edat un mica més jove que en les ocupades en el treball de la llar. Com podem observar en el següent gràfic, el total d'ocupades només mostra una proporció superior en els trams de 16 a 30 anys, mentre que a partir dels 31 anys la proporció de les ocupades al treball de la llar és superior. Per tant podem concloure que les treballadores de la llar tenen un perfil d'edat una mica més gran que el total de les dones ocupades.

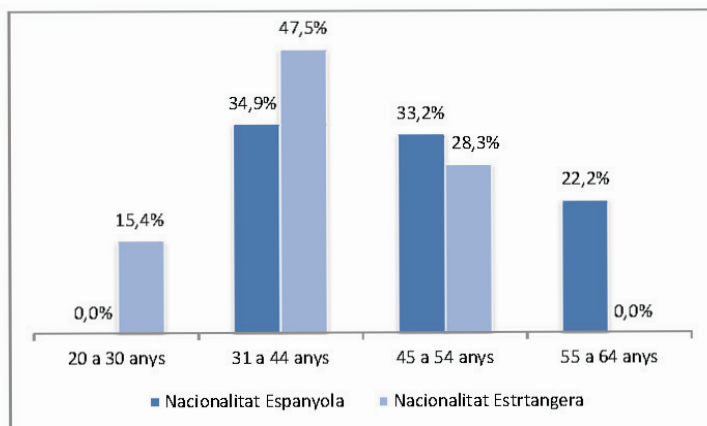
Gràfic 4.1. Comparació de la distribució per edats de les treballadores de la llar i del total de dones ocupades. Catalunya 4t trimestre de 2016

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA

Si distingim per nacionalitat, les dones estrangeres que treballen presenten un pes superior a les autòctones en les dues franges d'edat més joves, mentre que les de nacionalitat espanyola presenten una proporció més alta en els dos trams de més edat, especialment en el tram de 55 a 64 anys. Així doncs podem dir que les treballadores estrangeres de la llar tenen un perfil més jove que las de nacionalitat espanyola.

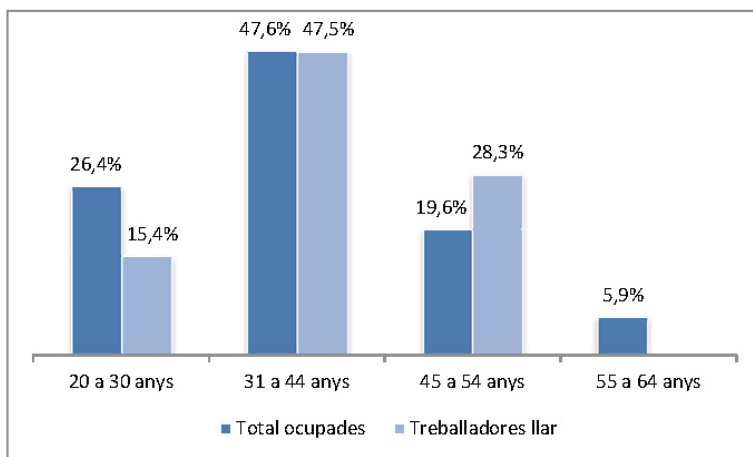
Gràfic 4.2. Comparació de la distribució per edats de les treballadores de la llar per nacionalitat. Catalunya 4t trimestre de 2016

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA

I finalment, si fem la comparació entre les treballadores estrangeres de la llar amb el total de dones estrangeres ocupades observem que les primeres presenten un perfil lleugerament de més edat que la mitjana.

Gràfic 4.3. Comparació de la distribució per edats de les treballadores de la llar amb el total de les dones estrangeres ocupades. Catalunya 4t trimestre de 2016

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA

Podem concloure que les treballadores estrangeres de la llar són més joves que les espanyoles però més grans que la mitjana de les dones estrangeres.

Si observem la distribució de la població estrangera ocupada de cada zona d'origen per les branques d'activitat, veiem que el treball de la llar només representa l'11,6 % de l'ocupació de la població estrangera, i que el col·lectiu amb un percentatge més alt de població ocupada en aquest sector és el llatinoamericà, amb un 24 % de població ocupada en aquesta activitat.

Taula 4.1. Distribució de l'ocupació estrangera per branques d'activitat, segons zones geogràfiques d'origen. Catalunya 4t trimestre 2016

	Unió Europea	Amèrica Llatina	Àsia	Àfrica	Total
Agricultura i Pesca				10,9 %	3,0 %
Indústries manufactureres	12,7 %	9,3 %	15,2 %	27,6 %	14,2 %
Construcció	6,4 %	9,5 %		13,0 %	8,1 %
Comerç	15,7 %	6,6 %	38,3 %	17,1 %	15,5 %
Transport i emmagatzematge	8,0 %	4,6 %			5,4 %
Hostaleria	14,6 %	20,4 %	21,9 %	12,1 %	16,4 %
Informació i comunicacions	5,6 %				3,1 %
Activitats professionals	9,3 %	1,6 %			4,3 %
Administració i serveis auxiliars		9,0 %			5,9 %
Educació	7,3 %				2,8 %
Sanitat i serveis socials	4,9 %	5,2 %			3,8 %
Treball de la llar		24,0 %			11,6 %
Total	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA

Si valorem les mateixes dades només per a la població femenina, el treball de llar presenta un 23,8 % d'ocupades estrangeres i les dones llatinoamericanes són l'únic col·lectiu que presenta dades significatives. Un 38,8 % de les dones llatinoamericanes són treballadores de la llar. Aquestes dones representen el 73,7 % de les dones estrangeres que treballen en el sector.

Taula 4.2. Distribució de les dones estrangeres ocupades per branques d'activitat, segons les zones geogràfiques d'origen. Catalunya 4t trimestre 2016

	Unió Europea	Resta d'Europa	Amèrica Llatina	Àsia	Àfrica	Total
Comerç				36,4 %		13,6 %
Hostaleria	21,6 %		22,3 %			21,5 %
Administració i serveis auxiliars			9,7 %			7,9 %
Treball de la llar			38,8 %			23,8 %
Total	100,0 %	100,0%	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA

Per països de nacionalitat, Hondures i Bolívia són els que aporten més efectius estrangers al sector i, com es pot observar a la taula següent, són els col·lectius que presenten un percentatge més alt de dones dedicades al sector.

Taula 4.3. Principals col·lectius de treballadores de la llar estrangeres. Catalunya 4t trimestre 2016

	% del total de les treballadores estrangeres del servei domèstic	% del servei domèstic sobre el total de col·lectiu nacional
Hondures	22,3.%	81,7.%
Bolívia	17,2.%	77,5.%

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA

Més del 70 % de les treballadores de la llar estrangeres declaren tenir una relació laboral indefinida. Per valorar aquesta dada cal tenir en compte que el contracte indefinit al servei domèstic incorpora el concepte de desistiment, el qual permet a l'ocupador/ra acomiadar la treballadora, sense cap justificació, amb una indemnització de 12 dies per any treballat i un màxim de sis mensualitats. Es tracta doncs d'un contracte indefinit molt poc compromès per a la persona que contracta.

Taula 4.4. Tipus de relació laboral de les de treballadores de la llar estrangeres. Catalunya 4t trimestre 2016

	Percentatge sobre el total
Indefinida	71,6 %
Temporal	28,4 %
Total	100,0 %

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA

De les que tenen contracte temporal la major part declaren que és un contracte verbal, és a dir que no tenen cap contracte, perquè els únics contractes verbals són contractes indefinits. Tot i que probablement la major part de les treballadores i les llars contractants no ho saben, legalment aquestes treballadores estan contractades de manera indefinida justament perquè no se'ls ha fet cap contracte.

Taula 4.5. Tipus de contracte temporal de les treballadores de la llar estrangeres. Catalunya 4t trimestre 2016

	Percentatge sobre el total de temporals
Obra o servei determinat	36,7 %
Verbal	55,9 %

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA

Si observem la taula 4.6, veiem que el 70 % de la població ocupada treballa de 40 hores setmanals en amunt. En el cas del treball de la llar, només un 37 % de les treballadores treballa aquesta jornada, mentre que més d'un 22 % treballa menys de 20 hores setmanals. És a dir, la jornada de treball de les treballadores de la llar estrangeres és clarament inferior a la de la resta de la població ocupada.

Taula 4.6. Distribució de la població ocupada per hores de treball habituals a la setmana. Catalunya 4t trimestre 2016

	Treball de la llar	Mitjana de totes les branques d'activitat
menys de 10	7,8 %	1,1 %
de 10 a menys de 20	14,6 %	2,9 %
de 20 a menys de 30	33,0 %	9,1 %
de 30 a menys de 40	7,6 %	16,9 %
de 40 a menys de 50	32,0 %	58,4 %
50 i més	5,0 %	11,6 %
Total	100,0 %	100,0 %

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA

Si tenim en compte que per sol·licitar el permís de residència per arrelament social cal demostrar que es treballa un mínim de 30 hores setmanals, la taula 4.8 ens mostra que més de la meitat de les treballadores estrangeres de la llar no arriben a les 30 hores i, per tant, no compleixen aquest requisit. D'altra banda, el 37 % de treballadores que treballa més de 40 hores pot estar incloent hores de permanència en treballadores a jornada complerta, especialment el 5,0 % que ens diu la taula 4.7 que treballen 50 hores o més.

Taula 4.7. Distribució de la població ocupada per hores de treball habituals a la setmana. Trams significatius. Catalunya 4t trimestre 2016

	Treballadores de la llar	Mitjana
menys de 30	55,4%	13,1%
de 30 a 40	7,6%	16,9%
més de 40	37,0%	70,0%
Total	100,0%	100,0%

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA i Tresoreria de la Seguretat Social

Per acabar, tal com mostra la següent taula, si fem servir el mètode que hem utilitzat al capítol 2 per a fer una estimació de l'evolució de l'ocupació irregular, podem veure que la irregularitat laboral al treball de la llar és vuit vegades superior a la del total de branques activitat econòmica.

Taula 4.8. Treballadores estrangeres ocupades com a treballadores de la llar i afiliació a la Seguretat Social a Catalunya. Percentatge estimat d'irregularitat laboral, desembre 2016

Afiliats Seguretat Social al Sistema Especial de la Llar	Població Ocupada al treball de la llar	Diferència	% d'irregularitat al treball de la llar	% irregularitat total branques
35.329	47.262	-11.933	25,2 %	3,0 %

Font : elaboració pròpia a partir de les microdades de l'EPA i Tresoreria de la Seguretat Social

Resum del capítol

Les dones estrangeres ocupades en el treball de la llar presenten un perfil de més edat que la resta de les dones estrangeres ocupades, tot i que no tant com les dones de nacionalitat espanyola ocupades en aquesta activitat.

Segons la zona d'origen, les dones llatinoamericans són les que presenten un percentatge superior d'ocupades en el treball de la llar i representen tres quartes parts de les dones estrangeres ocupades en aquesta activitat. És especialment així en el cas de les treballadores hondurenyes i bolivianes.

El 70 % de les treballadores de la llar estrangeres manifesten tenir un contracte indefinit. Un 56 % de les que manifesten tenir un contracte temporal diuen que es tracta d'un contracte verbal. Tenint en compte que els contractes temporals sempre són per escrit, podem pensar que aquest percentatge ens està indicant treball irregular.

La jornada de treball al treball de la llar és més curta que a la resta d'activitats. Més de la meitat no fa prou hores per poder sol·licitar l'autorització de residència i treball per arrelament social.

La diferència entre el nombre d'afiliades a la Seguretat Social i el d'ocupades estrangeres en el treball de la llar mostra un percentatge de treball sense contracte de més del 25 %, vuit vegades el percentatge resultant en el total de l'ocupació de les dones estrangeres.

5. CONCLUSIONS GENERALS DE LES DADES QUANTITATIVES

Durant el 2016 s'atura la reducció de població estrangera empadronada la qual experimenta un lleuger increment, el primer des del 2009. S'incrementa també el nombre de persones amb autorització de residència, al mateix temps que augmenten les nacionalitzacions en termes interanuals. Aquest increment de població estrangera és protagonitzat per les dones, la població comunitària i població major de 45 anys.

També augmenta la població estrangera potencialment activa i d'aquesta, en destaca l'increment de la població ocupada estrangera que creix més que la de nacionalitat espanyola. Aquest increment de l'ocupació és més masculí que femení i l'experimenta només la població de països de la UE, mentre que el col·lectiu extracomunitari perd població ocupada. Cal no perdre de vista, però, que les dones estrangeres encara tenen una taxa d'ocupació 15 punts per sota de les dones espanyoles, i la taxa d'atur de la població extracomunitària és el doble de la de la població comunitària.

Torna ha incrementar-se el percentatge de població estrangera ocupada sense contracte, cosa que no succeïa des de l'inici de la crisi, en el 2008. Aquest increment es produeix perquè la població ocupada augmenta més del que augmenta l'afiliació a la Seguretat Social. La irregularitat laboral afecta a les dones estrangeres gairebé exclusivament.

Així doncs, les dones estrangeres estan en pitjor situació que els homes estrangers i que les dones espanyoles. Estan menys ocupades i més aturades, treballen més de manera irregular i a jornada parcial. En canvi tenen menys temporalitat que els homes estrangers, de fet, la temporalitat té més a veure amb la nacionalitat que amb el sexe.

Les dones estrangeres treballen en una proporció més alta que les espanyoles en feines sense qualificació, a la restauració i especialment al treball de la llar, on les dones estrangeres hi tenen una presència molt important atès que són més de la meitat de les treballadores del sector. El percentatge de dones estrangeres ocupades en el treball de la llar és vuit vegades superior al percentatge de dones de nacionalitat espanyola en aquesta activitat.

Les dones llatinoamericanes representen tres quarts parts de totes les treballadores de la llar estrangeres. Les que més efectius tenen en aquesta activitat són les hondurenyes i les bolivianes. La majoria tenen un contracte indefinit, la qual cosa atribuïm a dues qüestions. D'una banda hi ha les característiques especials del *Contrato de trabajo indefinido del servicio de hogar familiar*, que amb la fórmula del desistiment facilita l'acomiadament amb un cost mínim. D'una altra tenim que més de la meitat d'aquestes treballadores han estat contractades de manera oral, el que significa que no se les fixa un temps de contracte. Aquesta darrera qüestió també es pot relacionar amb l'alt percentatge de treball sense contracte que surt de la comparació entre ocupades i afiliades a la Seguretat Social, vuit vegades més irregularitat que en el total de les dones estrangeres ocupades.

D'altra banda la seva jornada laboral és més curta que la de la resta de la població ocupada, cosa que en molts casos les situa en una posició especialment precària atès que més de la meitat no fa prou hores per poder sol·licitar l'autorització de residència i treball per arrelament social.

6. L'ANÀLISI QUALITATIU. L'OPINIÓ DE LES PERSONES EXPERTES

Per tal de poder aprofundir en les condicions laborals de les treballadores de la llar estrangeres i en els factors que incideixen en aquestes condicions, s'ha realitzat un estudi de tipus qualitatiu a partir d'un grup de discussió format per persones expertes, coneixedores del fenomen com a conseqüència de la seva tasca professional. A continuació presentem la descripció de cadascuna d'aquestes persones.

Llistat de participants/es en el grup de discussió

P1	Dona, sindicalista responsable del sector de treball de la llar
P2	Dona, sotsinspectora de Treball
P3	Dona, responsable d'una associació de treballadores estrangeres de la llar
P4	Home, responsable d'una ONG d'intermediació en treball de la llar i cura de persones
P5	Dona, responsable sindical nacional de polítiques d'igualtat de gènere

També hi han participat, en qualitat d'investigadors, els autors del present estudi. La diversitat de posicions professionals de les persones que participen en la discussió afavoreix una visió més completa del fenomen.

Presentem seguidament els resultats del grup de discussió seguint l'ordre dels temes que van estructurar la conversa.

1. La situació actual de les treballadores estrangeres de la llar i cura de persones

En el relat del grup hi ha un consens de partida que és la situació de precarietat laboral de les treballadores estrangeres de la llar. A partir d'aquesta base s'estableix un diàleg sobre la situació actual d'aquestes treballadores, les causes d'aquesta situació i finalment la recerca de propostes per tal de millorar-la.

En parlar de la precarietat de condicions laborals hi ha qui arriba a considerar que, en alguns casos, la situació s'acosta a l'esclavatge. Es parla de situació de vulnerabilitat davant dels assetjaments, de violència masclista encoberta, i que hi ha molt patiment.

S'està d'acord en les conseqüències negatives més enllà del període de treball, pel fet que aquestes dones, quan no treballen, no tenen atur i solen tenir poca cotització de cara a la jubilació, o cap.

Només el representant de l'ONG d'intermediació introdueix un aspecte positiu. Segons la seva opinió aquest tipus de feina fa més possible la conciliació entre la vida laboral i la personal i familiar que altres feines, atès que les famílies contractadores es poden adaptar més que una empresa.

Es considera que hi ha un alt grau de desconeixement dels drets laborals i de les condicions del tipus de contracte que se'ls fa, en els casos que hi ha contracte. P3 (associació de treballadores estrangeres de la llar) ens explica un cas d'una dona que no sabia que el seu contracte no li donava dret a la prestació d'atur:

“como puede ser, si yo he trabajado como mi marido, y ahora resulta que soy víctima del machismo del sistema. En su mismo hogar es víctima de una violencia machista del sistema, porque ahora ella depende económicamente del marido, porque le va a quedar una paga de 400 y al marido una de 2000, cuando han trabajado los dos el mismo tiempo, las mismas horas, los mismos años... [...] Es un régimen que discrimina.”

Un desconeixement que, segons P4 també tenen les famílies que contracten treballadores de la llar. No saben coses com que les han d'indemnitzar si decideixen prescindir dels seus serveis.

Atès que parlem de dones estrangeres, hi ha un aspecte important de la seva situació, que també té relació amb les condicions laborals, i és la seva situació legal al país. En aquest aspecte també hi ha força consens pel que fa a la dificultat per aconseguir el permís de residència i treball.

Una de les possibilitats d'aconseguir-lo és demostrant que s'està treballant des de fa com a mínim sis mesos: es tracta de la figura de l'arrelament laboral. En aquest sentit, la sotsinspectora de treball comenta la dificultat de demostrar aquest arrelament laboral, entre altres coses perquè els inspectors o inspectores no poden entrar al lloc de treball perquè és un domicili particular. D'altra banda, ella mateixa explica que hi ha advocats especialitzats en demostrar arrelament laboral, en alguns casos de forma fraudulenta, cosa que també dificulta la feina de la Inspecció de Treball:

“Imposible. Si ya es difícil poder demostrar que hay una relación laboral, olvídate de poder demostrar que falta cualquier tipo de derecho. Olvídate. [...] Yo no puedo entrar dentro del domicilio. ¿Cómo puedo constatar que se están incumpliendo los derechos? Es que es imposible. Yo me doy con un canto en los dientes si conseguimos que de aquí a un tiempo concienciar que lo que hay que hacer es dar de alta a estas personas para que puedan tener su cotización a la Seguridad Social. De ahí a qué se cumplan los derechos...”(P2)

Hi ha qui creu que està fet expressament: *“Creo que el sistema lo hace a propósito, es que claro nos conviene tenerlas ahí sin papeles para seguir con la precarización” (P3).*

2. Les causes d'aquesta situació

El grup ha dedicat més temps a la reflexió sobre les causes de la situació de precarietat d'aquestes dones.

En els aspectes laborals hi ha queixes de poca claredat en la normativa i sobretot d'infraprotecció d'aquestes treballadores. Tot i això hi ha qui pensa que el principal problema són les treballadores que no tenen cap mena de contracte i que cal centrar-se en aquest casos, que són la majoria i no pressionar aquelles famílies que com a mínim tenen a les persones contractades:

“...pero entonces ya nos ponemos en el tema que si tu consigues entrar, si ya es poco el porcentaje de empleadores que lo hacen bien, si a ese pequeño porcentaje nosotros mismos le ponemos trabas, ese porcentaje va a ser mucho menor. Creo que es más importante, no deja de ser importante la salud y la seguridad en el trabajo, por supuesto, pero ese porcentaje, imagínate un 20 % está dado de alta y tiene un contrato, y un 80 % es el que no tiene un contrato, creo que lo que ahora mismo interesa es meterse más con ese 80 % que con el 20 %, que tiene un contrato, que esta de alta y ... Es prácticamente imposible controlar las condiciones de trabajo”(P2)

Una part important de la reflexió sobre la normativa laboral ha girat al voltant del sistema especial de la llar de la Seguretat Social i la normativa de contractació que se'n deriva. Hi ha qui considera que és un sistema injust, que és especial, no perquè dona una protecció especial, sinó que l'especialitat consisteix en deixar a aquestes treballadores menys protegides que la resta de la població treballadora. Se'ls neguen drets.

Des de la visió de qui contracta en canvi, es defensa la necessitat de mantenir alguns aspectes del contracte que des del punt de vista dels drets de les treballadores es discuteixen, com és la figura del desistiment. El contracte de treballadora de la llar, encara que sigui indefinit, permet a la persona que contracta acomiadar la treballadora sense cap més motiu que la pèrdua de confiança, això sí, amb una indemnització de 12 dies pe any treballat, la mateixa del contracte temporal. Des d'aquest punt de vista es defensa que qui contracta són famílies i no empreses i que, per tant, no se'ls pot aplicar el règim general:

“...no se puede condenar a la familia a tener dentro de su intimidad a una persona con la que ella se desencaje, que de repente las necesidades hayan cambiado...sí que es verdad que las trabajadoras en su organización han puesto una de las bandera del 189 y la otra bandera es el desistimiento... pero si se elimina eso alguna cosa hay que poner”.

Es produeix un acord total en què una de les causes de la situació de precarietat de les treballadores estrangeres de la llar és la percepció social que es té tant del tipus de feina, com de les dones estrangeres, en especial les llatinoamericanes.

Es tracta d'una feina, tant en el cas de la neteja com en el cas de la cura de persones, que socialment no es valora, no es considera una feina com les altres, sembla que qualsevol la pot fer i que es pot fer a qualsevol preu i que, per tant també es poc pagar poc. Per això no hi ha consciència que hi una relació laboral com en altres ocupacions, i que hi ha drets i obligacions:

“El desconocimiento de derechos es alarmante. [...] Es un desconocimiento en que participamos toda la sociedad, pero culpable. Es la gente que la tenemos ahí cuidando nuestro abuelo, nuestro padre” (P4).

En bona mesura és una qüestió de gènere. Es tendeix a considerar que és una tasca de dones, per a la qual estan dotades, gairebé com si fos una qüestió genètica (P3). Quan les dones incrementen la seva presència en el mercat de treball, aquestes tasques de manteniment domèstic i cura recauen en altres dones en situació especialment precària, com a conseqüència d'aquesta manca de valoració. El sistema especial de la llar i les condicions del contracte de treball domèstic, així com la precarietat de les dones que treballen en aquest sector, deriven d'aquests prejudicis. El fet que siguin treballs a temps parcial o a hores, reforça aquesta percepció de treball de les dones que han de compatibilitzar amb les feines de casa seva.

La debilitat de l'estat del benestar a Espanya és una altra de les causes que apareixen en el debat. Aquest estat del benestar, que ja tenia un desenvolupament limitat en comparació amb d'altres països del nostre entorn, s'ha vist limitat per la política d'austeritat i retallades. Això té conseqüència directa en la precarietat de la prestació d'aquests serveis i en les condicions reals de treball en el cas de les cures a persones:

“En la situación actual, el sector más precarizado, que son las trabajadoras del hogar [...] son las que están llevando sobre sus espaldas las precariedades de los servicios, las carencias del sistema, que son muy graves”(P4)

La Llei de dependència cobreix en algun percentatge les necessitats de cures de persones dependents, però no la feina de la llar més general.

Una altra de les causes que apareixen és la situació de necessitat extrema de les treballadores estrangeres. La Llei d'estrangeria fa que calgui una feina formal per obtenir i mantenir el permís de residència i per tant aquestes dones estiguin disposades a acceptar situacions de vegades de semiesclavatge.

La representant de l'associació de treballadores estrangeres comenta les característiques específiques de la darrera onada de dones immigrants que estan realitzant feines de la llar i cures. Es tracta de dones centreamericanes que venen fugint de situacions de violència i estan disposades a acceptar qualsevol cosa per tal de no haver de tornar i s'insereixen en l'únic nínxol laboral en què poden obrir-se camí, precisament per les mancances que té, per la informalitat que s'hi permet.

"...el trabajo peor pagado es el que quieren todas, porque no les piden nada, ni papeles ni nada" (P3).

3. Propostes per modificar la situació

Quan es pregunta sobre propostes per millorar la situació, el primer que apareix és un canvi en la normativa laboral, en concret en el sistema especial de treballadores de la llar, un canvi que centrés més l'especialitat d'aquest règim en l'especial protecció d'aquestes treballadores:

"No sería mejor que hubiese un abordaje desde la especialidad de esta realidad pero poniendo claro el foco en que hay que sobreproteger este colectivo porque está haciendo una tarea muy importante, porque arrastra muchos años de precariedad?... quizás no hay que poner tanto el peso en que hay que tener una homologación jurídica formal, que puede acabar traducida en seguir manteniendo la falta de protección, como por ejemplo en el derecho al paro, te damos el régimen general pero en un sistema especial que no tiene derecho al paro, para eso mejor quedarse como estaba, mejor seguir en un régimen especial pero con derecho a prestaciones de paro [...] estamos recogiendo la especialidad en positivo".

S'ha generat un debat respecte la importància de fer modificacions en la normativa d'estrangeria per tal de facilitar l'accés al permís de residència,

segons la idea, que ja apuntàvem més amunt, que la seva disponibilitat a acceptar aquest tipus de feina en condicions precàries es deu a la seva situació irregular. Així ho consideren P1 (sindicalista) i P2 (sotsinspectora de treball), com podem veure en aquest comentari :

“Si se tuvieran más facilidades para obtener la documentación, no se estaría trabajando tanto en este sector, porque seguramente que muchas de las trabajadoras del hogar que vienen de Latinoamérica tienen sus estudios, pero no tienen su documentación” (P1).

En canvi, per a P3 (associació de treballadores estrangeres de la llar) aquest aspecte no és el més rellevant. El més rellevant és que hi ha un estigma de la dona llatina que la identifica com a treballadora de la llar, encara que tingui papers i estudis. Segons aquesta visió, la documentació sola no treu a aquestes treballadores de la precarietat:

“Para las latinas, tener documentación no las saca de la precariedad” (P3)

Hi ha unanimitat en la necessitat de generar un canvi en la percepció social. Aquest canvi passa per posar en valor els treballs de la llar i la cura de persones i per professionalitzar aquesta feina desvinculant-la de l'estereotip de gènere. Per a P5, el que cal és feminitzar la societat i donar la volta aquesta visió, un nou model productiu des del feminisme.

“cuando decimos feminizar las organizaciones, cuando decimos trabajar para la igualdad de género y todo esto vamos a parar ahí [...] es un cambio del modelo de sociedad .. si las personas, si la sociedad en general, no valora los trabajos de cuidados y domésticos difícilmente el modelo productivo los valorara”.

Això ha de permetre fer entendre que són treballadores i que tenen drets i obligacions, igual que les persones o empreses les contracten.

“Es un trabajador del hogar o una trabajadora del hogar, porque se ha profesionalizado, no está en la genética, no es porque si se es mujer tú ya sabes planchar y ya sabes hacer todo lo del trabajo del hogar”(P3).

Una altra proposta compartida és la necessitat de millorar el coneixement que es té del fenomen. Amb aquest objectiu es demana més i millors dades a les estadístiques oficials. Segons P3, per exemple, les enquestes (EPA) estan pensades per conèixer la situació dels espanyols, o espanyols i estrangers, però no per col·lectius específics.

Amb aquest objectiu P5 (sindicalista) proposa plantejar el desenvolupament de la recerca i desenvolupament en l'àmbit de la cura i la llar per professionalitzar més el sector:

“¿Porqué nadie se ha planteado el sector estratégico del cuidado, que daría muchísimo trabajo? que puede desarrollar i+D, tecnológica, robótica... ¿Porqué siempre vamos a parar al modelo clásico productivo? Aunque sea solo por interés del mercado deberíamos hacer el esfuerzo, aunque solo sea por interés del mercado capitalista, serian sectores productivos, el del trabajo domestico, el trabajo de atención domiciliaria, de geriatría... porque además va hacia más...” (P5)

Una altra proposta compartida és la necessitat de millorar el coneixement que es té del fenomen. Amb aquest objectiu es demana més i millors dades a les estadístiques oficials. Segons P3, per exemple, les enquestes (EPA) estan pensades per conèixer la situació dels espanyols, o espanyols i estrangers, però no per col·lectius específics.

També es planteja la necessitat de models alternatius de contractació i d'oferta de serveis a partir del reforçament i desenvolupament de l'estat del benestar. Cal oferta de serveis pública i intermediació pública amb la participació de l'economia social. Es proposen sistemes com el del xec servei, com a forma de fer visible l'activitat i per tant poder-ne controlar les condicions des de l'espai públic en col·laboració de l'economia social. Segons el representant de l'ONG d'intermediació, un sistema d'aquest tipus pot resoldre la precarietat de les treballadores i la precarietat de les necessitats de cures de les famílies que contracten el servei:

“La solución o las propuestas tiene que ser [...] como un conjunto de fórmulas diferentes y mezcladas y que a la hora de hacerlo hay que estar vigilantes, porque según como mezcles esos elementos a lo mejor sale ganando Florentino, que es lo más fácil que pase, o se construye un

modelo de economía social... introducir un elemento entremedio, que tenga una relación empresa trabajadora, que lubrique una relación usuaria prestadora de servicios con la familia, esos estaría bien pero a ver quien lo hace... La figura del cheque servicio que cubre esa parte, que hay alguien que está garantizando, que está vigilando como está la provisión de cuidados a las familias, qué necesidades tienen y qué apoyo por parte del estado tiene que dárseles, yo creo que es una pieza que es muy interesante". (P4)

Als sindicats se'ls demana que utilitzin la seva presència en l'àmbit institucional per fer arribar la veu d'aquestes dones i les seves necessitats allí on es prenen decisions que poden millorar la seva situació. Per aconseguir això també cal un acostament dels sindicats a les associacions on s'agrupen aquestes dones:

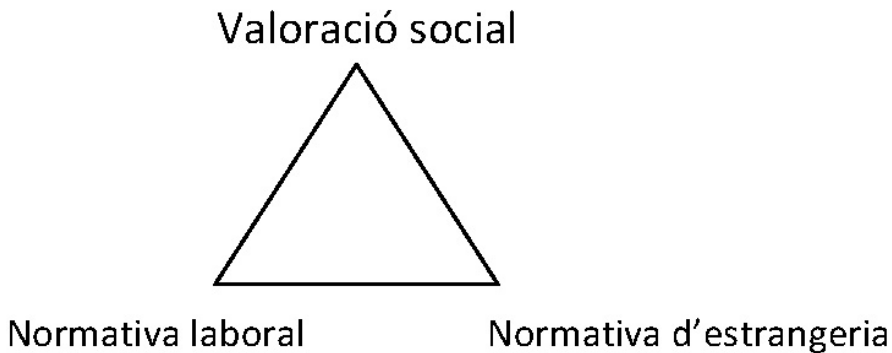
"Este trabajo que estáis haciendo es muy importante porque hay una cosa que es evidente y es que los sindicatos tenéis silla en la famosa mesa, la tripartita esa [...] y yo siempre os echo la culpa a los sindicatos de que cuando se hizo la negociación del 2012 no llegó la voz de las trabajadoras a la mesa tripartita"(P4).

P5, com a sindicalista considera que la tasca dels sindicats ha de consistir en fer pressió per empènyer cap a un canvi de model productiu des del feminisme, teixint xarxes entre associacions, agents socials i administració. Finalment s'apunta la necessitat d'organitzar aquestes dones, per tenir més possibilitats de fer públic les situacions de precarietat i la problemàtica del sector. Reivindicacions per a les quals cal pensar en noves fórmules més basades en el teixit de xarxes socials i institucionals:

"Organizar la gente trabajadora sería lo básico, de los sindicatos. Pero tal como está el panorama, como está funcionando el mercado de trabajo, o pensamos formulas diferentes, las tradicionales no nos sirven [...] tendríamos que pensar colectivamente en red como trabajar en la organización de estas personas trabajadoras, porque es básico...el sindicato es una pieza del puzle" (P5)

7. CONCLUSIONS DE L'ANÀLISI QUALITATIU

El treball de la llar s'ha associat a l'àmbit de reproducció, atribuït històricament a les dones, que no ha estat considerat treball i s'ha deslligat dels processos productius. Aquesta percepció social dominant és l'element determinant que condiciona el marc legal i, per tant, les condicions laborals i les situacions d'explotació que es donen al sector, tal com il·lustra el següent esquema.

La Llei d'estrangeria comporta en la pràctica una discriminació indirecta des del punt de vista de gènere. És una normativa pensada bàsicament per a les condicions laborals dels homes i, per tant, té efectes discriminatoris en el sector del treball de la llar.

Una part molt important d'aquestes treballadores són estrangeres i moltes es troben en situació irregular. Això agreuja la seva situació i precaritza encara més la seva relació laboral. La Llei d'estrangeria comporta importants dificultats per accedir a la regularitat: cal un mínim de tres anys de residència a l'Estat espanyol i un contracte de treball d'un any a jornada completa (o 30 hores en cas de treballadores discontinues). Per a les renovacions, cal un mínim de cotització a la Seguretat Social i mantenir una relació laboral, i encara que es preveuen certes flexibilitzacions, no són suficients ateses les dificultats inherents al sector.

Les reformes legals del 2011 i del 2012 reconeixen el caràcter laboral del treball de la llar, però desaprofiten l'oportunitat d'equiparar les treballadores de la llar a la resta de treballadors i treballadores del Règim General. La inclusió com a sistema especial dins del Regim General de la Seguretat Social comporta el manteniment d'aspectes clarament discriminatoris.

A diferència d'altres sistemes especials que tenen la funció de sobreprotegir els treballadors, el sistema especial de les treballadores de la llar serveix per subprotegir aquest col·lectiu. Es manté el desistiment voluntari en comptes de garantir el dret a un acomiadament motivat i se les exclou de la Llei de prevenció de riscos laborals, del FOGASA i molt especialment de la prestació d'atur.

Altres mancances vinculades amb l'especificitat del treball de la llar afecten les pensions dignes per a aquestes treballadores o la possibilitat de denunciar els incompliments de la normativa. Aquest és un aspecte molt important, perquè més enllà de disposar de drets cal disposar de mecanismes de control i de denúncia per garantir el seu compliment. En aquest sentit, el fet que el centre de treball coincideix amb el domicili del contractador impossibilita l'acció de la Inspecció de Treball.

Per últim, cal tenir en compte que la soledat de les treballadores i el desconeixement dels seus drets agreugen la seva situació de precarietat i afecten la seva capacitat d'organitzar-se i de reivindicar els seus drets.

8. PROPOSTES

Com hem dit a la presentació de l'estudi, i atenent al canvi d'enfocament metodològic de l'informe d'enguany amb la incorporació d'una part qualitativa, a continuació volem presentar un seguit de propostes que s'extreuen de l'anàlisi del treball realitzat i que cerquen millorar les condicions laborals en el sector de la llar i especialment la situació de les treballadores estrangeres del sector.

És evident, en primer lloc, que hi ha la necessitat de generar un canvi en la percepció social que es té del treball de la llar i posar-lo en valor en tant que element indispensable en el sosteniment dels treballs reproductius, però també el seu caràcter estratègic de futur enfront al model productiu clàssic. Cal promoure la professionalització d'aquesta feina, garantint el seu caràcter de servei públic, per desvincular-la de l'estereotip de gènere.

Evidentment, és absolutament necessari modificar la normativa laboral que regeix el sector del treball de la llar i les cures, especialment pel que fa al caràcter subprotector del sistema especial, per millorar de la protecció d'aquestes treballadores. La ratificació per part de l'Estat espanyol del Conveni 189 de l'OIT obriria la porta a la discussió política de la realitat laboral del sector i permetria l'equiparació real d'aquestes treballadores a la resta de treballadors i treballadores del Règim general de la Seguretat Social.

D'altra banda, en tant que, com hem vist, un elevat percentatge de les treballadores del sector són estrangeres i ateses les especificitats del sector que comporta greus obstacles per fer front als tràmits previstos en la legislació d'estrangeria, seria necessari flexibilitzar els requisits i els tràmits d'accés a la regularitat i per a les renovacions de les autoritzacions de treball.

És absolutament necessari, per la seva banda, millorar el coneixement que es té del sector, ja que l'informe ha posat de manifest la manca de dades per analitzar la realitat del sector. Això comporta la necessitat de promoure més recerques sobre la realitat laboral del treball de la llar i les cures

i, molt especialment, fem una crida a les administracions implicades a incrementar i millorar les dades recollides en les estadístiques oficials.

En tant que la reforma del marc normatiu per equipar els drets de les treballadores de la llar als treballadors i treballadores del Regim General xoca amb les especificitats del sector, considerem que és important cercar models alternatius de contractació i d'oferta de serveis del sector de la llar i les cures a partir del reforçament de l'estat del benestar (serveis i intermediació pública, xecs serveis...), que permetin la intervenció sindical, la negociació col·lectiva i el control de les condicions laborals.

Per últim, és absolutament necessari fer arribar la veu de les treballadores i les seves necessitats allà on es prenen decisions que poden millorar la seva situació i això comporta, necessàriament, un acostament dels sindicats a les associacions on s'agrupen aquestes treballadores i fomentar l'organització i la sindicació de les treballadores de la llar a partir de noves fórmules basades en el teixit de xarxes socials i institucionals.